

ตอนที่ 1
คำพิพากษาลงโทษจำคุก

บททั่วไป

การศึกษาถึง เหตุแห่งการปลด่างคำพิพากษาลงโทษจำคุก สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงสภาพของคำพิพากษาลงโทษจำคุกว่ามีขั้นตอนและความมุ่งหมายอย่างไร โดยพิจารณาถึง เหตุผลในกระบวนการมีคำพิพากษาและวัตถุประสงค์ในการลงโทษจำคุกว่า รัฐจะพิจารณาลงโทษจำคุกแก่ผู้ใด และผู้ที่ได้รับโทษจำคุกจะได้รับการปฏิบัติ หรือได้รับผลจากคำพิพากษาอย่างไร

เนื่องจากสังคมได้เห็นความสำคัญของโทษจำคุกในการปราบปรามอาชญากรรม บรรดาโทษทางอาญาทั้งหลายที่ใช้อย่างกว้างขวางในปัจจุบัณ โทษจำคุกจึง เป็นโทษที่รัฐนำมาใช้อย่างแพร่หลาย เหตุผลหนึ่งก็คือ โทษจำคุกสามารถใช้โคครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษอย่างครบถ้วน¹ กล่าวคือ เป็นทั้งการทดแทนต่อการกระทำผิด เป็นทั้ง การป้องกันการทำผิดด้วยการปราบปราม ช่มชู้ ตัดโอกาส และขณะเดียวกันก็เป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด เพื่อการปรับปรุงแก้ไข และเนื่องจากในสมัยโบราณโทษที่ใช้อย่างกว้างขวางเป็นวิธีการที่ปราศจากมนุษยธรรม ซึ่งปัจจุบันเห็นว่าไม่บัง เกิดผลในการแก้ไขผู้กระทำผิด และไม่ก่อให้เกิดการป้องกันสังคมจากอาชญากรรมอย่างแท้จริง² นโยบายการลงโทษปัจจุบันจึงได้เปลี่ยนมาสู่แนวทางในการแก้ไขหรือชดจความ

¹โทษนี้ เกี่ยวกัวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่สำคัญมีอยู่ 4 ประการ ได้แก่

- (1) เพื่อการทดแทน (2) เพื่อการช่มชู้ (3) เพื่อการปรับปรุงแก้ไข และ (4) เพื่อตัดมิให้มีโอกาสกระทำผิดอีก; อุททิศ แสนโกศิก, "วัตถุประสงค์ของการลงโทษ" บทบัณฑิตย

27(พฤษภาคม 2513) : 271.

²อัยยงค์ บำฉินบุตร, กฎหมายอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, (กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520) หน้า 72.

บทพรองอื่น เป็นสาเหตุของการประกอบอาชีพการ รมิให้หมดจากตัวผู้กระทำผิด โดยเน้นที่จะปฏิบัติ
 ต่อผู้ต้องโทษ เพื่อเสริมสร้างความสามารถและบุคลิกภาพ ให้สามารถต่อต้านอิทธิพลที่จะโน้มน้าว
 ไปสู่การกระทำผิดได้ ทำให้การใช้โทษจำคุกในปัจจุบันมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญนอกเหนือไปจากวัตถุประสงค์
 ประสงค์ของการลงโทษอื่น ๆ คือ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดซึ่ง เป็นประโยชน์แก่ตัวผู้ต้อง
 โทษเอง และเป็นการป้องกันการกระทำความผิดอีกซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่สังคมในที่สุด

อย่างไรก็ตามโทษจำคุกเป็นโทษที่มีผลทั้งในกรณีที่ เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ต้องโทษและ
 สังคมเป็นอย่างมาก แนวความคิดที่นำโทษจำคุกมาใช้บังคับแก่ผู้กระทำผิดในปัจจุบัน รัฐจึงได้
 พยายามใช้โทษจำคุกในกรณีที่ เป็นคุณให้มากที่สุด และพยายามขจัดในกรณีที่ เป็นโทษให้หมดไป
 โดยได้พยายามหลีกเลี่ยงหรือขจัดสิ่งที่เป็นผลร้ายแก่ผู้กระทำผิดและสังคมในทุกขั้นตอน นับตั้งแต่
 ขั้นตอนการมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกของศาล การปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษใน เรือนจำ ตลอดจนการ
 ขจัดผลร้ายของคำพิพากษาลงโทษจำคุกต่อผู้พ้นโทษ จึงทำให้เห็น ได้ถึงขอบ เขตของคำพิพากษาลง
 โทษจำคุกซึ่ง เป็นข้อกำหนดการใช้โทษจำคุกแก่ผู้กระทำผิดว่า สิ่งที่น่าหวังมากที่สุดคือการที่ผู้ต้อง
 โทษสามารถ กลับตน เป็นพลเมืองดีได้ต่อไป

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

กระบวนการในการมีค่าพิพากษาลงโทษจำคุก

กระบวนการในการมีค่าพิพากษา เป็นกระบวนการพิจารณาคดีที่กระทำโดยอัยการ เพื่อเอาผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งศาลจะพิจารณาโดยอาศัยพยานหลักฐานเป็นเครื่องพิสูจน์ความผิด และใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดนั้น กระบวนการในการมีค่าพิพากษาจะมีขึ้น เมื่อมีการกระทำที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด และกำหนดโทษสำหรับการกระทำความผิดนั้นไว้ ซึ่งปัจจุบันโทษที่กำหนดแก่การกระทำความผิดส่วนใหญ่จะมีโทษจำคุกอยู่ด้วยเสมอ

โดยหลักสุภาษิตกฎหมายที่ว่า " ไม่มีกฎหมาย ย่อมไม่มีความผิด " (Nullum crimen sine lege) และ " ไม่มีกฎหมาย ก็ย่อมไม่มีโทษ " (Nulla poena sine lege) เป็นหลักประกันต่อเสรีภาพของประชาชนว่าจะไม่มีการกล่าวหาลงโทษแก่ผู้ใดตามอำเภอใจ กล่าวคือ จะต้องมีกฎหมายให้ทุกคนทราบล่วงหน้าก่อนว่า การกระทำใดเป็นความผิด และหากมีการกระทำนั้นขึ้นแล้วจะได้รับผลตอบแทนด้วยการถูกลงโทษสถานใด อย่างไรก็ดี กฎหมายที่กำหนดเป็นความผิด และกำหนดโทษ ได้แก่ กฎหมายอาญา (criminal law) ในส่วนที่เป็นกฎหมายเนื้อหา (substantive criminal law) ซึ่งเป็นตัวบทกฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยวิธีการทางนิติบัญญัติตามนโยบายการป้องกันการทำอันเป็นความผิดทางอาญารวมทั้งกฎหมายอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาความอาญา (procedural criminal law) ซึ่งเป็นส่วนที่บัญญัติถึงวิธีการที่จะคิดความนำตัวผู้ที่ถูกเชื่อว่า ได้กระทำความผิดมาพิสูจน์ความผิด เพื่อที่จะวางโทษตามกฎหมายต่อไป และกฎหมายอาญาในส่วนการบังคับใช้โทษทางอาญาอื่น ๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการราชทัณฑ์ ซึ่งได้กำหนดถึงวิธีการลงโทษแก่ผู้ที่ได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดแล้วด้วย¹

¹บุรชา วัฒนชีวะกุล, " เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายอาญา เปรียบเทียบ " (กรุงเทพมหานคร : แผนกวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524) หน้า 6. (เอกสารอัครสำเนา)

ในประเทศไทย ตามประมวลกฎหมายอาญา พุทธศักราช 2499¹ ได้บัญญัติการกระทำที่เป็นความผิด และกระทบบทกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนไว้ในภาค 2. (ความผิด) และภาค 3. (ลหุโทษ) โดยกำหนดโทษจำคุกเป็นโทษประเภทหนึ่งที่ไซ้บังคับแก่การกระทำผิด² ทั้งเป็นโทษที่ไซ้บังคับแก่การกระทำผิดมากที่สุด กล่าวคือ จากจำนวนการกระทำผิดที่มีบัญญัติไว้รวมทั้งหมด 252 มาตรามีเพียง 9 มาตราที่กำหนดให้ไซ้โทษประหารชีวิตอย่างเดียว และมีเพียง 14 มาตรา ที่กำหนดให้ไซ้โทษปรับอย่างเดียว นอกนั้นได้บัญญัติให้บังคับไซ้โทษจำคุก หรือไซ้โทษจำคุกควบคู่ไปกับโทษอย่างอื่น เช่น โทษประหารชีวิต โทษปรับ หรือโทษริบทรัพย์สิน โดยให้ศาลไซ้ดุลพินิจในการเลือกวางโทษได้ โทษจำคุกกำหนดตามความร้ายแรงของการกระทำผิด อัตราโทษจำคุกต่ำสุดได้แก่ โทษจำคุกไม่เกินสิบวัน เช่น ในความผิดฐานชกคำสั่งเจ้าพนักงาน ตามมาตรา 368 หรือความผิดฐานยิงปืนในเมือง ตามมาตรา 376 เป็นต้น และอัตราโทษจำคุกสูงสุด ได้แก่ โทษจำคุกตลอดชีวิต เช่น ในความผิดฐานฉก ตามมาตรา 113 หรือความผิดฐานข่มขืน อันมีลักษณะเป็นการโหดเหี้ยม ตามมาตรา 276 วรรค 2 หรือความผิดฐานปล้นทรัพย์ เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามมาตรา 340 วรรคท้าย เป็นต้น

นอกจากนั้น ในกฎหมายอื่น ๆ ซึ่งเป็นกฎหมายอื่นเกี่ยวกับนโยบายการบริหารประเทศยังกำหนดโทษจำคุกเป็นวิธีการบังคับให้มีการปฏิบัติ หรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใด ๆ ซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นความผิดด้วย เช่น ตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518³ มาตรา 131 กำหนดโทษสำหรับนายจ้างและลูกจ้างที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง เกี่ยวกับสภาพการจ้างหรือค่าจ้างหรือค่าชดเชยที่จ้างงานที่ไ้จดทะเบียนไว้แล้วในระหว่างที่ข้อตกลง เกี่ยวกับสภาพการจ้าง หรือค่าจ้างชดเชยนั้นมีผลไซ้บังคับ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

¹ราชกิจจานุเบกษา 73 (15 พฤศจิกายน 2499) : 1.

²ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 กำหนดโทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำผิดไว้ 5 ประการ ได้แก่ โทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน

³ราชกิจจานุเบกษา 92 (26 กุมภาพันธ์ 2518) : 1 - 80.

หรือตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2511¹ มาตรา 28 กำหนดโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน ปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ สำหรับผู้ฝ่าฝืนในการจัดหางาน โดยเรียก หรือรับค่าบริกาโดยมิได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน

อย่างไรก็ตาม แม้โทษจำคุกเป็นโทษที่นิยมรับกันว่ามีประสิทธิภาพในแง่ของการป้องกันปรามการกระทำผิด และในแง่การข่มขู่เพื่อยับยั้งบุคคลที่จะก่อคดีกระทำผิดแต่ในขณะเดียวกันก็เป็นที่ยอมรับกันถึงผลเสียของโทษจำคุกในทางต่าง ๆ ทั้งในขณะรับโทษและพ้นจากโทษแล้ว² ซึ่งในกรณีที่ เป็นผลเสียของโทษจำคุกนั้น นักทฤษฎีวิทยาก็ได้พยายามหามาตรการในการที่จะหลีกเลี่ยงขจัด หรือทำให้ผลเสียนั้นบรรเทาลง ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ใช้โทษจำคุกอีกต่อไป ด้วยเหตุที่ยังคงเห็นถึงประโยชน์ของโทษจำคุกอยู่ โดยเฉพาะประโยชน์ที่สามารถใช้ได้ตรงกับ เจตนารมณ์ หรือความประสงค์ของการลงโทษได้อย่างสมบูรณ์³

¹ราชกิจจานุเบกษา 85 (30 เมษายน 2511) : 213 - 224.

²ดูรายละเอียดในบทที่ 3.

³กล่าวกันว่า โทษจำคุกเป็นโทษที่มีประสิทธิภาพที่สุด เพราะเป็นทั้งการทดแทนป้องกันโดยการปราบปราม ตัดโอกาส และกักขังเสีย เนื่องจากต้องเอาตัวผู้กระทำความผิดไปจำคุกไว้ และขณะเดียวกันกับปฏิบัติที่อยู่นั้นในทางดีก็อบรมให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี มีอาชีพโดยสุจริต กลับมาอยู่ในสังคมได้โดยปกติสุขต่อไป; ประชาน วิจนวาทิษฐ์, "ความจำเป็นในการปรับปรุงระบบงานป้องกันสังคมแบบใหม่" ใน รายงานการประชุมทางวิชาการ เรื่อง อาชญากรรมกับการป้องกันสังคม วันที่ 8 เมษายน 2519. (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2519).

การพิจารณาพิพากษา

ก. วิธีดำเนินการต่อสู้คดีกล่าวหาว่ากระทำผิด

เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ รัฐในฐานะที่เป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ก็ได้กำหนดวิธีดำเนินการที่จะนำตัวผู้ที่ถูกกล่าวหา มาพิสูจน์ความผิดและดำเนินการลงโทษ ความขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการสอบสวน

นอกจากกรณีที่ราษฎรซึ่ง เป็นผู้เสียหายฟ้องร้องคดีเองแล้ว¹ การดำเนินคดีอาญาจะ ต้องผ่านขั้นตอนการสอบสวน เสียก่อน² มิฉะนั้นจะฟ้องร้องดำเนินคดีไม่ได้

เมื่อมีเหตุอันควร เชื่อว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ไม่ว่าจะโดยราษฎรทำการร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษ หรือโดยพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจได้รู้ถึงเหตุนั้นเอง³ พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้ทำการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดว่ามีการกระทำความผิดจริงหรือไม่ ใคร เป็นคนทำ และพฤติการณ์แห่งการกระทำผิดความผิดเป็นอย่างไร เมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่า การสอบสวนเสร็จแล้ว จะส่งสำนวนการสอบสวน พร้อมทั้งความเห็น ไปยังพนักงานอัยการ

¹ ราษฎรซึ่ง เป็นผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องร้องได้เฉพาะในคดีความผิดที่นอกเหนือจากความผิดที่รัฐเท่านั้น เป็นผู้เสียหาย เช่น ความผิดต่อเจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 137 ฐานแจ้งความเท็จ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1594/2522) หรือมาตรา 170 ฐานชักชวนคำสั่งศาลที่ให้ส่ง เอกสารในการพิจารณาผิด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2768/2522) เป็นต้น

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120.

³ เฉพาะความผิดต่อส่วนตัว จะมีการสอบสวนได้ก็ต่อเมื่อผู้เสียหายร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 บรรดาข้อและคำร้องทุกข์จะ ต้อง เป็นกรณีที่ประสงค์ ให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีแก่ผู้ต้องหาด้วย ไม่ใช่ เพียงแต่การแจ้งให้ทราบเป็นหลักฐาน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2206/2522).

ในขั้นตอนการสอบสวนนี้กรณีเป็นความผิดเล็กน้อย เช่น ความผิดลหุโทษ ความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ กฎหมายได้กำหนดมาตรการ เพื่อหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุก โดยให้เจ้าพนักงานมีอำนาจ เปรียบเทียบกำหนดค่าปรับแทนการส่งตัวไปฟ้อง¹ และในชั้นพนักงานอัยการในบางประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น กฎหมายให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะใช้ดุลพินิจลดการฟ้องผู้ต้องหาไว้ก่อน เพื่อรอฟังผลความประพฤติของผู้ต้องหาตามกำหนดเวลาที่เห็นสมควร และเมื่อผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตนในทางที่จะชี้แจงให้กระทำผิดอีก พนักงานอัยการจะสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหานั้น ทั้งนี้จะใช้กับความผิดที่มีโทษไม่สูงนัก ผู้ต้องหาไม่ได้กระทำด้วยจิตใจชั่วร้าย เช่น กระทำโดยประมาท ป้องกันเกินกว่าเหตุ บันดาลโทษะ เป็นต้น เพื่อหลีกเลี่ยงการประทัมตราบาปหรือรอยมลทิน (Stigmatization) แก่ผู้กระทำผิด² ทั้งนี้เป็นหลักการฟ้องตามดุลพินิจซึ่งพนักงานอัยการจะสั่งไม่ฟ้อง เนื่องจากเหตุผลทางอาชญาวิทยา³

¹ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 - 38 กำหนดให้มีการเปรียบเทียบปรับได้ เมื่อเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ควรได้รับโทษถึงจำคุกและ เป็นคดีความผิดเล็กน้อย เช่น คดีความผิดลหุโทษ หรือคดีที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ

²กุลพล พลวัน , "หลักการลดการฟ้อง" วารสารกฎหมายคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 3 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2520) : 17.

³การฟ้องคดีตามหลักดุลพินิจ (Opportunity Principle) มีหลักโดยย่อว่า เมื่อพนักงานอัยการพิจารณาพยานหลักฐานการสอบสวนแล้ว มีเหตุควร เชื่อว่าผู้ต้องหากระทำผิด แต่เมื่อคำนึงถึงผลได้ผลเสียที่สังคมจะได้รับจากการฟ้องคดีและคำนึงถึงผลร้ายที่จะเกิดแก่ผู้กระทำผิดเนื่องจากการฟ้องคดี พนักงานอัยการก็อาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องได้เสมอ เมื่อเห็นว่าผลเสียที่จะเกิดจากการฟ้องคดีมีมากจนไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำผิด; กุลพล พลวัน , "ลักษณะทั่วไปของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา" วารสารอัยการ 4 (มีนาคม 2524)

2. ขั้นตอนการพิจารณา

แม้พนักงานอัยการ เป็นโจทก์ฟ้องคดีภายหลัง ไต่ถามการสอบสวนแล้ว หรือราษฎรผู้เสียหาย เป็นโจทก์ฟ้องคดีเองว่า จำเลยกระทำความผิดฐานใดแล้วก็ตาม โดยหลักยังคงถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ให้เห็นถึงความผิดตามพยานหลักฐาน ซึ่งประเทศไทยใช้วิธีพิสูจน์พยานในระบบกล่าวหา (Accusatorial System) การชำระความต้องมีโจทก์ จำเลยและคู่กรณีจะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบแสดงต่อศาล โดยโจทก์จะต้อง เป็นฝ่ายนำสืบให้เห็นถึงความผิดของจำเลย ซึ่งศาลก็จะใช้ดุลพินิจซึ่งนำพยานหลักฐานทั้งปวงจนแน่ใจว่า มีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น แต่ถ้ามีความสงสัยตามสมควรว่า จำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ศาลจะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย¹ ตามหลักที่ว่า "ปล่อยผู้กระทำความผิดสิบคน ยิ่งดีกว่าลงโทษแก่ผู้บริสุทธิ์หนึ่งคน" และโดยเฉพาะในกรณีที่จำเลยถูกฟ้องว่ากระทำความผิดที่มีกำหนดโทษจำคุกอย่างต่ำตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป กฎหมายบังคับให้ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่า จำเลยกระทำความผิดจริง เท่านั้น จะฟังเพียงคำรับสารภาพของจำเลยไม่ได้²

ข. การพิพากษาคดี

เมื่อศาลได้พิจารณาพยานหลักฐานแล้ว เห็นว่า จำเลยกระทำผิดและไม่มีเหตุที่จะได้รับการยกเว้นโทษตามกฎหมาย ศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดโทษให้เหมาะสมแก่ตัวจำเลยและลักษณะแห่งการกระทำความผิด กับระลึกรถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษประกอบด้วย

การมีคำพิพากษาของศาล นอกจากในเรื่องของการพิสูจน์พยานหลักฐานแล้ว กฎหมายยังวางแนวบังคับไว้ห้ามศาลมิให้พิพากษาเกินคำขอหรือที่มีได้กล่าวในฟ้อง กล่าวคือ โจทก์ฟ้องและขอเพียงใดก็พิพากษาให้เพียงนั้น ถ้าข้อเท็จจริงที่กล่าวในฟ้องก็ปรากฏในทางพิจารณา ไม่ใช่เรื่องที่โจทก์ประสงค์ให้ลงโทษ ศาลจะลงโทษตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏไม่ได้³ เช่น โจทก์ฟ้องขอ

¹ตามมาตรา 227 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

²ตามมาตรา 176 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

³ตามมาตรา 192 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ให้ลงโทษจำเลยฐานยกออก แต่เมื่อทางพิจารณาได้ความว่า จำเลยกระทำผิดฐานลักทรัพย์ ศาล ยอมไม่ลงโทษจำเลย (ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1924 - 1925/2514) และโจทก์จะนำความ นิคดีที่ปรากฏว่าจำเลยกระทำนั้นฟ้องร้องให้ศาลลงโทษจำเลยให้ถูกต้องตามข้อเท็จจริงอีกไม่ได้ เนื่องจากสิทธิฟ้องคดีไต่รังับไปแล้วโดย เหตุที่ศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จ เกิดขาดในความนิคดีซึ่งได้ ฟ้อง¹ ซึ่งคำว่า "ในความนิคดี" หมายถึงการกระทำครั้งหนึ่ง ๆ เมื่อได้ฟ้องร้องการกระทำใด แล้ว จะมีการฟ้องซ้ำอีกไม่ได้ เพราะถือว่ากรกระทำครั้งหนึ่งฟ้องได้ครั้งเดียว (ตามนัยคำ พิพากษาศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่ที่ 2019/2492)

การวางโทษจำคุก

ในกรณีที่ความนิคดีที่จำเลยกระทำลง เป็นความนิคดีที่มีโทษจำคุกอยู่ก็จากศาลจะใช้ดุลพินิจ ในการกำหนดโทษตามปกติแล้ว กฎหมายได้กำหนดให้ศาลใช้ดุลพินิจโดยคำนึงถึงผลเสียของโทษ จำคุกที่จะเกิดกับตัวผู้กระทำผิดด้วย และศาลจะใช้โทษจำคุกเป็นมาตรการสุดท้ายที่ใช้แก่ผู้กระทำ ผิด

ก. บททั่วไปเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ

ในการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษของศาล ศาลจะคำนึงถึงตัวผู้กระทำผิด ลักษณะแห่งความ ผิด พฤติการณ์ในการกระทำผิด และวัตถุประสงค์ของการลงโทษประกอบกัน เช่น กรณีลักษณะของ การกระทำผิดเป็นอย่างไร เกี่ยวกัน ก็ควรกำหนดโทษให้ใกล้เคียงกัน โดยพิจารณาถึง อายุ การศึกษาเล่าเรียน ความประพฤติ ความเป็นมาในครอบครัว เหตุผลในการกระทำผิด สติปัญญา ในการกระทำผิด และเหตุอื่น ๆ อาทิ มีความหวังสำหรับผู้กระทำผิดอีกหรือไม่ในภายหลังถ้าจะให้ โอกาสแก่เขา?

¹ตามมาตรา 29(4) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

²สรร เสริญ ไกรจิตติ, "ดุลพินิจในการกำหนดโทษ", อุลพาท 27 (มกราคม- กุมภาพันธ์ 2523) : 25 - 35.

เกี่ยวกับทฤษฎีของการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษมีทฤษฎีอยู่ 2 ทฤษฎี ได้แก่ทฤษฎี
 เกิดขาด (Absolute Theory) ซึ่งถือว่าการลงโทษเป็นการตอบแทนการกระทำผิด
 โทษจะหนักหรือเบาแล้วแต่ความชั่วของผู้กระทำที่ปรากฏในการกระทำผิดนั้น ๆ และทฤษฎี-
 สัมผัส (Relative Theory) ซึ่งถือว่าการลงโทษต้องกระทำให้ออกข้อตามวัตถุประสงค์
 ประสงค์ของการลงโทษ เพื่อป้องกันไม่ให้นั่นกระทำผิดอย่างเดียวกัน และเป็นการป้องกันผู้
 กระทำผิดนั้น เองมิให้กระทำผิดอีก¹ ซึ่งเห็นว่าการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลควรจะ
 ใช้ทั้ง 2 ทฤษฎีประกอบกัน เพื่อให้การลงโทษนั้น เป็นไปตามหลักความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำผิด
 เป็นคน ๆ ไป (individualisation of punishment) กล่าวคือ คนที่มีความ
 ชั่วน้อยศาลก็ลงโทษน้อย ส่วนคนที่มีความชั่วมากศาลก็ลงโทษมาก และการกำหนดโทษหนักเบาแก่
 ผู้กระทำผิดแต่ละคน ต้องคำนึงถึงมูลเหตุชักจูงใจ (motive) ให้กระทำผิด ประวัติฐานะ
 ส่วนตัวของผู้กระทำผิด ตลอดจนความรู้สึกของผู้กระทำผิดที่จะพึงมีต่อโทษที่ได้รับ เพราะผู้กระทำ
 ความผิดคนหนึ่งอาจรู้สึกหนักเบาแตกต่างกับผู้กระทำผิดคนอื่นก็ได้ นอกจากนี้ศาลอาจคำนึงถึง
 ความพอใจของผู้ถูกประทุษร้าย ความรู้สึกของประชาชน หรือคำนึงถึงการไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่าง
 โดยกำหนดโทษให้หนักได้ แต่ต้องไม่ให้เกินกว่าความชั่วของผู้กระทำผิด²

ข. การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษจำคุก

ในการลงโทษผู้กระทำผิด แม้ว่าโทษที่กฎหมายกำหนดไว้จะมีโทษจำคุกอยู่ด้วยก็ตาม
 ศาลอาจใช้ดุลพินิจไม่ลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดก็ได้ เพื่อหลีกเลี่ยงผลร้ายของโทษจำคุกที่จะเกิดแก่
 ผู้กระทำผิด โดยเฉพาะผู้กระทำผิดครั้งแรกหรือกระทำผิดความผิดเล็กน้อย เป็นการหลีกเลี่ยงการ
 ลงโทษจำคุกในระยะสั้น ซึ่งไม่ได้ผลในการปรับปรุงบุคลิกภาพของผู้ต้องโทษ หรือให้ออกวสแก่

¹ ใหญ่ แสงอุทัย, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 12, (พระนคร :
 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514) หน้า 201 - 202.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 202 - 205.

ผู้กระทำผิดกลับตัว เป็นคนดี โดยการควบคุมตัวเองภายในชุมชน ไม่ต้องเข้าไปรับโทษในเรือนจำ
มาตรการดังกล่าวอาจ เรียกได้ว่า เป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ
หรือทางเลือกของการใช้โทษจำคุก (Non - Custodial Measure or Alternative
to Imprisonment)¹ ซึ่งมาตรการที่กฎหมายกำหนดไว้ได้แก่

1. การลดโทษหรือยกโทษจำคุก

นอกเหนือจากทางเลือกระหว่างการใช้โทษปรับกับโทษจำคุกที่กฎหมายกำหนดให้จำคุก
หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจในการลงโทษให้เหมาะสมแล้ว กรณีที่กฎหมาย
มิได้เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการ เลือกกำหนดโทษดังกล่าว ประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนด
มาตรการสำหรับให้ศาลใช้ดุลพินิจ เพื่อป้องกันผลร้ายจากการลงโทษจำคุกในระยะสั้นคือ

มาตรา 55 ถ้าโทษจำคุกที่ผู้กระทำความผิดจะต้องรับมีกำหนดเวลา เพียงสามเดือนหรือ
น้อยกว่า ศาลจะกำหนดโทษจำคุกให้น้อยลงอีกก็ได้ หรือถ้าโทษจำคุกที่ผู้กระทำความผิดจะต้องรับ
มีกำหนดเวลาเพียงสามเดือน หรือน้อยกว่าและมีโทษปรับด้วย ศาลจะกำหนดโทษจำคุกให้น้อยลง
หรือจะยกโทษจำคุกเสีย คงให้ปรับอย่างเดียวก็ได้

การลดโทษหรือยกโทษจำคุกนี้ เป็นบทบัญญัติเอกเทศโดยลำพังให้ศาลใช้ดุลพินิจได้ทั่วไป²
กล่าวคือ ผู้กระทำผิดจะเคยได้รับโทษจำคุกมากน้อยหรือไม่ ไม่สำคัญ เพราะมาตรา 55 มิได้บัญญัติ
ไว้ และแม้จะเคยต้องโทษจำคุกมาก่อน แต่ศาลให้หรือการลงโทษไว้ ถ้าผู้กระทำความผิดอีก ศาล
ลงโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนและปรับด้วย ศาลก็ยกโทษจำคุกได้ เมื่อมีสาเหตุสมควร เช่น เด็ก
กระทำความผิดฐานลักทรัพย์มีราคาเพียงเล็กน้อย ศาลลงโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน และปรับ แม้เด็ก

¹สมบูรณ์ ประสพเนตร , "มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ",
การวิจัยเอกสารส่วนบุคคล ส่วนหนึ่งของการศึกษาธรรมหลักสูตรปริญญาการเรือนจำ รุ่นที่ 2
ของกรมราชทัณฑ์ วันที่ 8 สิงหาคม - 20 กันยายน 2521, หน้า 3. (อักษราเนา).

²สุบิน พูลพัฒน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา, ภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป,
พิมพ์ครั้งที่ 3, (ธนบุรี : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2505) หน้า 213 - 214.

จะเคยต้องโทษจำคุกมาก่อน แต่ศาลให้รอกการลงโทษไว้ ศาลก็ยังใช้ดุลพินิจยกโทษจำคุกในคดีหลังได้ และเมื่อเหลือแต่โทษปรับก็เอาโทษจำคุกที่รอไว้ในคดีก่อนมาบวกไม่ได้ (ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 376/2483)

2. การรอกการลงโทษ

ในกรณีที่ศาลพิจารณาคดีแล้วเห็นว่า จำเลยกระทำความผิดจริง และพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย ศาลอาจใช้ดุลพินิจให้รอกการลงโทษไว้ก่อนได้ ซึ่งหลักเกณฑ์การรอกการลงโทษนี้อาจแตกต่างกันบ้างในแต่ละประเทศ เช่น

ประเทศอังกฤษ กำหนดไว้สำหรับกรณีที่ศาลจะพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี และให้ศาลใช้ดุลพินิจกำหนดช่วงเวลาเวลารอกการลงโทษได้ระหว่าง 1 - 3 ปี¹

ประเทศญี่ปุ่น กำหนดไว้สำหรับกรณีเป็นความผิดครั้งแรก และศาลจะพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี²

ประเทศฝรั่งเศส จะรอกการลงโทษได้เฉพาะโทษจำคุกในความผิดมิสมยโทษที่มีอัตราโทษจำคุกกว่า 2 เดือน ถึง 5 ปี และโทษปรับเท่านั้น จะไม่ใช้กับโทษอุกฤษโทษ (จำคุกกว่า 5 ปี) ส่วนโทษลหุโทษจะรอกการลงโทษได้ก็ต่อเมื่อศาลพิพากษาลงโทษจำคุกเกิน 10 วัน หรือปรับเกิน 600 แฟรงค์ โดยมีช่วงเวลารอกการลงโทษ 5 ปี นับแต่วันที่มีคำพิพากษา และผู้ที่ได้รับการรอกการลงโทษอาจไม่ใช่ผู้กระทำความผิดครั้งแรกก็ได้ กล่าวคือ ถ้าครั้งแรกถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 เดือน หรือโทษปรับ ก็อาจได้รับการรอกการลงโทษได้³

¹ สมบูรณ์ ประสพเนตร, "มาตรการในการปฏิบัติต่อยุทธกรณีโดยไม่ใช่เรือนจำ" หน้า 9.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

³ โกเมน ภทธรภรณ์, "เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายอาญา เบื้องต้น เทียบและอาชญาวิทยา 2", " ชุดที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : แผนกวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.) หน้า 2 (อัคราเนา).

สำหรับประเทศไทย เมื่อศาลจะพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้กระทำความผิดเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ศาลอาจใช้ดุลพินิจรอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษไว้ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่ต้องไม่เกินห้าปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษา¹ ทั้งนี้ เพื่อให้โอกาสผู้กระทำความผิดกลับตัว

บุคคลผู้จะได้รับประโยชน์ในการรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษในประเทศไทย โดยหลักจึงต้อง เป็นผู้ที่ไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน คำว่า "ได้รับโทษจำคุกมาก่อน" หมายถึง ได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาจริง/ๆ ไม่ว่าจะได้รับโทษครบตามคำพิพากษาหรือได้รับโทษแต่เพียงบางส่วนแล้วหลบหนีไปก็ตาม เรียกว่าได้รับโทษจำคุกตามมาตรา 56 แล้ว (ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1208/2509) และโทษจำคุกที่ได้รับมาก่อนนี้ แม้จะพ้นโทษมาช้านานเพียงใดก็ตาม ก็ถือว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน ศาลจะรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษในคดีหลังอีกไม่ได้ (ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 743/2479) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กฎหมายวางหลักปฏิบัติต่อผู้ที่เคยได้รับโทษจำคุกมาแล้วแบบบุคคลที่ไม่ควรปรานี

ผลของการรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษ คือ โทษจำคุกที่กำหนดไว้ หรือ จะกำหนดโดยคำพิพากษาของศาล ยังไม่มีผลบังคับใช้ เว้นแต่ในช่วงเวลาที่ศาลกำหนดโทษ หรือ เอาโทษที่รอไว้บวกเข้ากับโทษในคดีหลัง แต่ถ้าความผิดที่กระทำขึ้นใหม่ศาลลงเพียงโทษปรับ หรือเห็นสมควรให้รอกการลงโทษไว้อีก ศาลจะกำหนดโทษหรือเอาโทษที่รอไว้มาบวกกับโทษในความผิดครั้งหลังไม่ได้ หรือจะลงโทษในความผิดครั้งก่อนก็ไม่ได้ (ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 376/2483 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1983/2497) นอกจากนี้การรอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษไว้ยังไม่เป็นเหตุเพิ่มโทษในการกระทำความผิดครั้งหลังด้วย โดยถือว่าไม่เคยถูกจำคุกมาเลย และมีใช่เป็นการพ้นโทษคงเป็นแต่เพียงว่าผู้นั้น เคยกระทำความผิดตามที่ศาลพิพากษาไว้เท่านั้น (ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 786/2502 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1208/2509) แต่ในประเทศไทย

007092

¹ตามมาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายอาญา.

ฝรั่ง เศรษฐศาสตร์ให้คำพิพากษาที่กำหนดโทษนั้นถูกด้อยลงไปด้วย เมื่อผู้กระทำความผิดสามารถปฏิบัติได้ ตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด¹

3. การคุมประพฤติ

ศาลสามารถใช้การคุมประพฤติเป็นมาตรการเสริม (Complement Measure) ของการรอกการลงโทษ กล่าวคือ เมื่อศาลพิจารณาเห็นสมควรจะสั่งให้มีการรอกการลงโทษโดยการคุมประพฤติก็ได้ ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ภายใต้การสอดส่องดูแลของพนักงานคุมประพฤติภายใน กำหนดเวลาที่ระบุไว้ โดยศาลจะกำหนดเงื่อนไขบางประการให้ผู้กระทำความผิดปฏิบัติ

ประเทศญี่ปุ่น ศาลจะสั่งให้คุมประพฤติต่อเมื่อได้มีการพิจารณาให้รอกการลงโทษอีกครั้ง หนึ่ง ในความผิดที่ได้กระทำความผิดในขณะที่อยู่ในช่วง เวลาของการรอกการลงโทษครั้ง ก่อน ซึ่งไม่มี การคุมประพฤติ²

ประเทศไทย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 มีบัญญัติให้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะ กำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤติในการรอกการลงโทษได้เช่นกัน และปัจจุบันก็มีพระราชบัญญัติ วิธีดำเนินการคุมประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522³ กำหนดอำนาจหน้าที่ของ พนักงานคุมประพฤติ ตลอดจนวิธีดำเนินการคุมความประพฤติ เพื่อให้การรอกการลงโทษมีผลอย่าง สมบูรณ์ โดยก่อนมีคำพิพากษาศาลอาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤตีสืบเสาะและพินิจอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของ จำเลย ตลอดจนสภาพความผิด และเหตุอันควรปราณี พร้อมทั้งทำรายงานและความเห็น เกี่ยวกับความสามารถของจำเลยว่าจะปรับปรุง แก้ไข หรือฟื้นฟูตนเองได้เพียงใดหรือไม่ ตลอดจน

¹ โทแมน ภักดิ์ภิญโญ, "คำบรรยายวิชากฎหมายอาญา เปรียบเทียบ 2", ชุดที่ 2, หน้า 2.

² สมบูรณ์ ประสพเนตร, "มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำ" หน้า 19.

³ ราชกิจจานุเบกษา 96, (19 มีนาคม 2522) : 1 - 8.

ความต้องการของจำเลย เกี่ยวกับวิธีการคุมประพฤติ ทั้งนี้ เพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษา¹ และหากศาลได้พิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่ให้รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษไว้โดยกำหนดเงื่อนไข เพื่อคุมความประพฤติจำเลยก็เป็นหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติที่จะต้องดำเนินการควบคุมความประพฤติจำเลยตามที่ศาลกำหนด²

การรอการลงโทษโดยการคุมประพฤติ เป็นวิธีฝึกให้ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดน้อยลงด้วยตนเอง ภายใต้การสอดส่องดูแลของเจ้าหน้าที่ จึงเป็นการช่วยกระตุ้นให้ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบมากยิ่งขึ้น

4. การเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขัง

ตามมาตรา 23 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจ เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขังได้ ในกรณีความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และศาลจะลงโทษจำเลยซึ่งกระทำความผิดนั้นให้จำคุกไม่เกินสามเดือน ถ้าไม่ปรากฏว่าจำเลยได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ ศาลจะพิพากษาให้ลงโทษกักขังไม่เกินสามเดือนแทนโทษจำคุกนั้นก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงผลร้ายจากการจำคุกผู้กระทำความผิดในระยะสั้น โดยอาจจะสั่งให้กักขังผู้กระทำความผิดไว้ในที่อยู่อาศัยของผู้นั้นเอง หรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ หรือสถานอื่น เพื่อให้เหมาะสมกับประเภท หรือสภาพของผู้ถูกกักขังก็ได้³

โทษกักขัง เป็นโทษที่มีบัญญัติขึ้นใหม่ในประมวลกฎหมายอาญา เหตุที่มีบัญญัติขึ้นก็เนื่องจากรัฐค่านึงว่า สังคมรังเกียจคนที่เคยต้องโทษจำคุก จึงได้บัญญัติเพื่อผ่อนคลายเป็นให้ศาลใช้โทษจำคุกโดยไม่จำเป็น⁴ โดยให้ศาลใช้ดุลพินิจตามที่เห็นสมควร เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขัง ซึ่งถือว่า

¹ตามพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมความประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. พ.ศ. 2522 มาตรา 6 และมาตรา 11.

²เรื่องเดียวกัน, มาตรา 14.

³ตามมาตรา 24 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายอาญา.

⁴พิพัฒน์ จักรางกูร, "เปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุก" วารสารกฎหมายและนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2, (มกราคม 2519) : 45.

เป็นโทษที่เบากว่าโทษจำคุก เพื่อแยกบุคคลนั้นออกเสียจากคุก มิให้ปะปนกับผู้กระทำความผิดอื่น ๆ ทั้งนี้ภายในกำหนดเวลาที่เท่ากับโทษจำคุกที่ศาลจะกำหนด¹

โดยวัตถุประสงค์ประสงค์ของการมีโทษกักขัง ย่อมจะเห็นได้ว่ามุ่งหมายจะให้เป็นที่กักโทษจำคุก อย่างน้อยที่สุดสถานที่กักขังต้องไม่ใช่เรือนจำ² คือต้องดีกว่าเรือนจำ แต่เนื่องจากในทางปฏิบัติขาดเครื่องมือที่พร้อมเพียง สถานที่กักขังของทางราชการโดยเฉพาะในต่างจังหวัด จึงจำเป็นต้องใช้สถานที่ตำรวจ ซึ่งมีสภาพไม่ดีกว่าเรือนจำเลย ทางปฏิบัติของการใช้โทษกักขัง จึงไม่ได้ผลตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย³

อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ของศาลที่จะกำหนดมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยใช้เรือนจำ ก็จำกัดแค่เฉพาะผู้กระทำความผิดบางรายเท่านั้น สำหรับผู้กระทำความผิดอื่นที่ไม่อยู่ในเกณฑ์ที่ศาลจะกำหนดได้ ศาลก็ต้องใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษจำคุกให้เหมาะสมแก่การกระทำความผิดและบุคคลผู้กระทำความผิดนั้น และโดยคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกนั้น ก็มีผลผูกพันผู้ต้องคำพิพากษาที่จะต้องรับโทษจำคุก ตลอดจนผลร้ายต่าง ๆ ของโทษจำคุก ซึ่งแม้ศาลจะใช้หลักถ่วง "ปล่อยผู้กระทำความผิดเล็กน้อย คือกว่าลงโทษแก่ผู้บริสุทธิ์หนึ่งคน" ในการพิสูจน์พยานหลักฐาน เพื่อเป็นหลักประกันผู้บริสุทธิ์ที่จะต้องไม่ถูกลงโทษ แต่สังคมก็ยังไม่สามารถที่จะสร้างกระบวนการพิจารณาคดีที่มีประสิทธิภาพอย่างเต็มสมบูรณ์ในการพิสูจน์ความผิดให้ได้ข้อสรุปที่ถูกต้องแท้จริงประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งในการพิจารณาคดีอาญานั้น วัตถุประสงค์ขององค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ก็อาจคลาดเคลื่อนได้ ดังนั้นจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะไม่เกิดขึ้นเลย⁴

¹สุบัน พูลพัฒน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา, ภาค 1, หน้า 118.

²ตามมาตรา 24 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายอาญา

³พิพัฒน์ จักรางกูร, "เปลี่ยนโทษกักขัง เป็นโทษจำคุก", หน้า 53.

⁴มรุชา วัชนะชีวะกุล, "คำบรรยายวิชากฎหมายอาญา เบื้องต้น" หน้า 6 - 7.

ปัญหาอัน เกี่ยวกับความฉกฉลากในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งอาจ
 เนื่องจากความฉกฉลากในการพิสูจน์พยาน หรือรับฟังพยานเท็จมาลงโทษแก่จำเลยก็จะต้อง
 ให้นับวิธีที่มีโอกาสถูกต้องโทษได้ และจำเลยผู้บริสุทธิ์นั้นก็จำต้องยอมรับเอาโทษที่ศาลกำหนดโดย
 ไม่มีทางเลือกเสีย กับจำต้องยอมรับทราบหรือยอมรับผิดในโทษนั้นไว้ด้วย ดังนั้นรัฐสมควร
 จะหามาตรการแก้ไขในเหตุการณ์ที่กล่าวมานี้ อย่างน้อยที่สุดก็ควรมีมาตรการในการที่จะลด
 เปลี่ยนแปลงคำพิพากษานั้นได้ วิธีหนึ่งที่กำลัง เป็นที่สนใจกันอย่างมากในปัจจุบัน คือ การรื้อฟื้นคดี
 ขึ้นพิจารณาใหม่

การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เป็นไปตามหลักของการ ลงโทษที่กฎหมายมุ่งกระทำต่อผู้
 กระทำผิดเท่านั้น และเมื่อศาลเองยอมที่จะปล่อยผู้กระทำความผิดกลับคืนก็ควรที่จะลงโทษแก่ผู้บริสุทธิ์
 หนึ่งคน ฉะนั้นหากพิสูจน์ได้ว่าบุคคลที่ศาลลงโทษ เป็นผู้บริสุทธิ์แล้ว ย่อมจะไม่มีเหตุผลใดมาห้ามมิให้
 มีการแก้ไข เปลี่ยนแปลง ข้อสรุปตามคำพิพากษาเดิม และเห็นได้ว่าเป็นความยุติธรรมตามธรรมชาติ
 (natural justice) ที่ยอมรับกันในหมู่ชนต่าง ๆ ว่าผู้บริสุทธิ์ไม่สมควรต้องรับโทษ
 ฉะนั้นในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศต่าง ๆ จึงได้กำหนดให้มีการขอให้รื้อฟื้นคดีที่
 ถึงที่สุดแล้วขึ้นพิจารณาใหม่ได้ และหากปรากฏตามความที่ขอให้รื้อฟื้นก็ให้ลดคำพิพากษาที่ไต่ลง
 โทษนั้น เสียกับประกาศให้เห็นความบริสุทธิ์ของจำเลย ในประเทศไทยได้กำหนดหลักการไว้ในรัฐ
 ธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521² มาตรา 30 ว่า :

บุคคลใดต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด หากปรากฏตามคำพิพากษาของศาล
 ที่รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในภายหลังว่าบุคคลนั้นมีได้เป็นผู้กระทำความผิด ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทน

¹ อริสโตเติล นักปราชญ์กรีกแบ่งความยุติธรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ ความยุติธรรม
 ตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปในหมู่ชนต่าง ๆ และความยุติธรรมที่เป็นแบบแผน
 ที่เกิดขึ้นจากคำประกาศและแบบแผนของแต่ละสังคมซึ่งไม่เหมือนกัน ; รองพล เจริญพันธ์ ,
คำบรรยายวิชานิติปรัชญา (ภาคหนึ่ง) , (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทยการพิมพ์, 2520)
 หน้า 8.

² ราชกิจจานุเบกษา 95 (22 ธันวาคม 2521) : 1 - 66.

และได้รับบรรลาคติที่เสียไปเพราะผลของคำพิพากษานั้นคืน ทั้งนี้ตามเงื่อนไขและวิธีการที่
กฎหมายบัญญัติ"

นอกจากวิธีรื้อฟื้นคดีใหม่ข้างต้นแล้ว การล้มล้างคำพิพากษาโดยวิธีอื่น เช่น การอภัยโทษ นิรโทษกรรม และการล้างมลทิน ก็เป็นวิธีหนึ่งในการแก้ไขสถานการณ์ที่ได้มีคำพิพากษาลงโทษจำคุกผู้บริสุทธิ์อื่น เนื่องมาจากความบกพร่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้เช่นกัน¹ ทั้งนี้ เหตุผลอันสำคัญประการหนึ่งในการที่จะให้มีการล้มล้างคำพิพากษาลงโทษจำคุก ก็คือ สังคมยังไม่อาจจะคิดค้นมาตรการทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญาใหม่ประสิทธิภาพอันเพียงพอที่จะเป็นหลักประกันไม่ให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกลงโทษได้ หรือเหตุของความฉิบหายในกระบวนการมีคำพิพากษา เป็น เหตุผลอันหนึ่งที่คำพิพากษาลงโทษจำคุกควรจะถูกล้มล้างไป.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ ฎรายละเอียกในตอนที่ 2

การปฏิบัติตามคำพิพากษาลงโทษจำคุก

โทษจำคุกเป็นกระบวนการจำกัดสิทธิเสรีภาพที่ส่งผลกระทบต่อกระเทือนต่อร่างกาย จิตใจความเป็นอยู่ของผู้ต้องโทษและกระทบถึงผู้เกี่ยวข้องกับผู้ต้องโทษ กล่าวคือผู้ต้องโทษจะถูก จำกัดสิทธิเสรีภาพในการเคลื่อนไหวถูกแยกตัวออกจากครอบครัวของผู้ต้องโทษและสังคมภายนอกถูก จำกัดสิทธิที่จะประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวตลอดจนถูกกักสิทธิในฐานะพลเมือง เช่น สิทธิเลือกตั้ง เพื่อนำตัวไปไว้ในสถานการควบคุม¹ โทษจำคุกเป็นไปตามความต้องการของสังคมที่ ต้องการขมิบไล้ผู้กระทำผิดออกไปให้พ้นจากสังคมของคนดี ทำให้รู้สึกว่าสังคมที่ตนอยู่ปลอดภัย เมื่อผู้ ใดต้องคำพิพากษาให้จำคุก ฝ่ายบริหารจะรับเอาตัวผู้นั้นไปควบคุมไว้ในคุกหรือเรือนจำและปฏิบัติ ต่อผู้ต้องโทษตามนโยบายหรือวัตถุประสงค์ของการลงโทษ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปในแต่ละยุคแต่ละ สมัย

โทษจำคุก ประวัติและการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ในการลงโทษ

แต่เดิมในสมัยโบราณมักใช้วิธีการลงโทษอย่างอื่นแก่ผู้กระทำผิด เช่น การทรมานและ การประจานด้วยการตัดอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย การตีตรา สักหน้า หรือกระทำการ ทรมานด้วยวิธีอื่นใดสุดแล้วแต่ผู้มีอำนาจจะคิดหาวิธีที่แปลกและทรมานมาใช้แก่ผู้กระทำผิด การทำ ให้ตายด้วยความทารุณ หวาดเสียว น่าสยดสยอง หรือการส่งตัวไปกักกันเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำ ผิดกลับมาประทุษร้ายต่อสังคมอีก การใช้โทษจำคุกเริ่มขึ้นด้วยการมีคุกสำหรับควบคุมผู้ที่อยู่ใน ระหว่างการไต่สวนหรือพิจารณาในข้อหาว่าได้กระทำความผิดมาก่อน จนในศตวรรษที่ 17 คุกจึงกลายเป็น สถานที่ใช้สำหรับคุมขังนักโทษที่มีโทษสถานเบา เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการลงโทษในสมัยนั้น มีเหตุผลหนักไปในด้านความปลอดภัยและความมั่นคงของสังคม เพื่อการแก้แค้นและเพื่อให้เกิด ความหวาดหวั่น โทษที่ลงแก่ผู้กระทำผิดจึงเต็มไปด้วยความน่ากลัว น่าสยดสยองและปราศจาก มนุษยธรรม รวมทั้งการลงโทษจำคุกผู้ต้องโทษจำคุกจะถูกขังรวมปะปนกันอยู่ทั้งหญิงและชาย

¹ ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑ์วิทยา, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, 2523)

เด็ก ผู้ใหญ่ และไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างดี สภาพของคุกขาดความมั่นคงแข็งแรง ซากทั้ง
 สุกดิบชณะ สกปรก ผู้ต้องโทษอยู่กันอย่างปราศจากระเบียบวินัย ผู้คุมคุกไม่เคยได้รับการอบรมทั้ง
 ไม่มีเงินเดือน จึงหารายได้จากการเก็บค่าธรรมเนียมเอาจากผู้ต้องขัง¹

ประเทศไทย มีคุกสำหรับเป็นที่คุมขังนักโทษมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ซึ่งใช้เป็นที่คุมขังลูก
 เมียนักโทษด้วยถ้าจับตัวผู้ร้ายไม่ได้² ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เรียกสถานที่คุมขังผู้ต้องหาว่า
 กระทำนิกว่า "ทิม" ส่วน "คุก" ใช้เป็นที่คุมขังนักโทษพระราชอาญาตั้งแต่สมัยธนบุรีขึ้นไปจนถึง
 อุกฤษโทย (กำหนดโทษคุมขังตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป) และ "ตาราง" ใช้คุมขังนักโทษจำพวกต้อง
 รับพระราชอาญาเพียงลหุโทษ (กำหนดโทษคุมขังตั้งแต่ 6 เดือนลงมา) ผู้คุมนักโทษใช้พวกไพร่-
 หลวงที่เกิดมาจากราชบุร เข้ารับราชการโดยไม่มีเงินเดือน เบี้ยหวัด แต่ได้รับผลประโยชน์จาก
 การใช้แรงงานนักโทษและจากค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ที่นักโทษต้องเสียเมื่อต้องโทษและถอนพัน
 โทย ส่วนเครื่องนุ่งห่มและการกินอยู่ญาติพี่น้องต้องส่งเสียเอง หรือมิฉะนั้นก็เป็นผลจากการหา
 รายได้โดยการทำงานตามตึก จนกระทั่งปี พ.ศ. 2434 (ร.ศ. 110) คอมมิตีกรมพระนครบาล
 ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการคุมขังผู้ต้องโทษ จึงได้ตราข้อบังคับสำหรับคุมขังนักโทษตามพระบรมราช
 โองการ ให้ยกเลิกการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากนักโทษ ตลอดจนกำหนดให้รัฐ เป็นผู้ออกค่า
 เครื่องนุ่งห่ม ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดู และการรักษาพยาบาลแก่นักโทษโดยตรง³

¹พล.ต.ท. ชาย เสวิกุล, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, (กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517) หน้า 193 - 201.

²ปรากฏในหนังสือภูมิสถานกรุงศรีอยุธยาและพระราชกำหนดเกล้า จุลศักราช 1094
 (พ.ศ. 2275); ประเสริฐ เมฆมนี่, หลักทัณฑวิทยา (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์,
 2523) หน้า 123.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 161 - 163.

การปฏิบัติของผู้ท่องเที่ยวจากยุคได้เปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษจากการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน เพื่อให้ผู้กระทำผิดหลายจำ และข่มขู่ให้คนอื่น ๆ หากหวั่นไม่กล้ากระทำความผิด มาสู่ยุคปัจจุบันที่มุ่งหมายให้ผู้กระทำผิดได้สำนึกในจิตใจ และเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทางที่ดีสามารถปรับตัว เข้ากับสังคมภายนอกได้ ทำให้ผู้ท่องเที่ยวได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมมากขึ้น ความเป็นอยู่ตลอดจนอาหารก็ดีขึ้น ได้รับการเอาใจใส่ดูแลรักษาพยาบาล และการสั่งสอนอบรมทั้งในค่านิยมสามัญ วิชาชีพ ศาสนา และค่านิยมสังคมเพื่อจะช่วยให้เขาสามารถปรับตัว เข้ากับสิ่งแวดล้อม คือ สังคมภายนอกได้ง่ายขึ้น¹ ส่วนสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ของการลงโทษ เป็นสิ่งที่สร้างสมกันมาจากหลายสิ่ง อาทิการวิวัฒนาการของอารยธรรม แนวความเชื่อของลัทธิศาสนา ซึ่งต่อต้านการใช้ความรุนแรงลงโทษผู้กระทำผิด และความตื่นตัวในค่านิยมมนุษยธรรม ตลอดจนแนวความคิดของนักอาชญาวิทยาในอีกครึ่งพยายามค้นหาสาเหตุของการกระทำผิดของบุคคลในค่านิต่าง ๆ เช่น ทางชีววิทยา ทางกายภาพ สังคมวิทยา และเศรษฐกิจ ที่สุดก็มีความเห็นท่านองคล้ายคลึงกันว่า การประกอบอาชญากรรมย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยบุคคลสภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมของบุคคลนั้น ๆ การลงโทษจะเป็นแค่เพียงยับยั้งบุคคลมิให้ก่ออาชญากรรมเพียงชั่วระยะเวลาที่ผู้กระทำผิดถูกลงโทษเท่านั้น จึงได้มีการ เปลี่ยนทัศนคติการลงโทษมาสู่การแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิด เพื่อส่งเสริมให้ผู้กระทำผิดกลับความประพฤติ เป็นพลเมืองดีภายหลังพ้นโทษแล้ว เป็นสำคัญ²

การปฏิบัติของผู้ท่องเที่ยวจากยุคในเรือนจำ

จากการ เปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ของการลงโทษมาสู่การ ปรับปรุงแก้ไขบุคคลสภาพฟื้นฟูความสามารถและจิตใจ เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้กระทำผิดดังกล่าวมาแล้ว ทำให้ฝ่ายบริหารหรืองานราชทัณฑ์ นอกจากจะมีหน้าที่ควบคุมดูแลป้องกันมิให้ผู้ท่องเที่ยวหลบหนีจนกว่าจะครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาแล้ว ยังต้องสนองความต้องการพื้นฐานของผู้ท่องเที่ยวตามหลักมนุษยธรรม และจกกิจกรรมสำหรับผู้ท่องเที่ยว เพื่อการปรับปรุงแต่งบุคคลสภาพเสียใหม่ด้วยโดย

¹พล.ต.ท. ชาย เสวีกุล, อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา, หน้า 203.

²ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑ์วิทยา, หน้า 67 - 94.

คำนึงถึงหลักปฏิบัติของผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล (Individualization of Treatment) ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการฟื้นฟูบูรณาภาพทางสังคมของผู้กระทำผิด (Resocialization) การแก้ไขฟื้นฟูปรุงแต่งจิตใจผู้กระทำผิด (Rehabilitation) และการปรับสภาพของผู้กระทำผิด (Readjustment)

เริ่มต้นด้วยการจัดสภาพเรือนจำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างจากสังคมภายนอกน้อยที่สุด เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำผิดเกิดความรู้สึกต่ำต้อย ขาดความรับผิดชอบและเคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ จำแนกประเภทของเรือนจำ แยกผู้ต้องโทษออกเป็นสัดส่วนทางหากตามเพศ อายุ ลักษณะแห่งความผิด และระดับความผิด จำแนกลักษณะของผู้ต้องโทษเพื่อประโยชน์ในการกำหนดการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล เป็นประจำอย่างคอบเนื่องตามความจำเป็นและเหมาะสม กำหนดการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในลักษณะผ่อนคลายการควบคุมที่สอดคล้องกับผลก้าวหน้าในการแก้ไขฟื้นฟูจิตใจ จัดสวัสดิการและการลงเคราะห์ผู้ต้องโทษทั้งในระหว่างต้องโทษและพ้นโทษแล้ว ตลอดจนดำเนินการประชาสัมพันธ์และขอความสนับสนุนร่วมมือจากประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม¹

การปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษจากคุกในประเทศไทยก็เช่นกัน กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย ได้พยายามปฏิบัติตามแนวทางแห่งการปรับปรุงแก้ไขผู้ต้องโทษเท่าที่กำลังเงินงบประมาณ ประเพณีวัฒนธรรม และสถานการณ์ของประเทศจะอำนวยให้ นอกจากการจัดระบบควบคุมโดยจำแนกลักษณะผู้ต้องโทษตามอายุ ประวัติการกระทำผิด และจำนวนโทษที่ได้รับหรือจะได้รับต่อไป เพื่อนำผู้ต้องโทษไปควบคุมและฝึกอาชีพในเรือนจำระดับต่าง ๆ อันเป็นการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคลด้วยการวิเคราะห์ปัญหาทั่วไปของผู้ต้องโทษ วางแผนปฏิบัติและกำหนดกิจกรรมปฏิบัติให้สอดคล้องกับความต้องการและความเปลี่ยนแปลงของผู้ต้องโทษแล้ว เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องโทษสนใจปฏิบัติตามระเบียบวินัยและตอบแทนในผลก้าวหน้าของการฝึกอบรมพัฒนาความประพฤติ กรมราชทัณฑ์ได้ใช้ระบบการจักษุผู้ต้องโทษโดยการให้ประโยชน์ตอบแทนคือความสะดวกสบายต่าง ๆ สดหลั่นตามขั้น

ของผู้ต้องโทษ¹ สำหรับกิจกรรมที่กรมราชทัณฑ์จัดแก่อุต้องโทษ เพื่อการปรุงแต่งบุคลิกภาพ ก็มี อาทิเช่น การฝึกหัดอาชีพ การจัดการศึกษาโดยทั่วไป การอบรมทางศีลธรรมและศาสนา การรักษาพยาบาล การให้สวัสดิการต่าง ๆ และการพักผ่อนหย่อนใจ²

การลงโทษจำคุกในปัจจุบัน รัฐจึงต้องใช้งบประมาณอย่างมากในการจัดสภาพคุกและกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ความสามารถ การใช้ระบบการปรับปรุงแก้ไขผู้ต้องโทษจำคุก จึงมักจะประสบกับปัญหาการเงินทุน นอกจากนี้ยังมีอุปสรรคในด้านความคิดเห็นของประชาชนที่ยังต้องการความช่วยเหลือจากรัฐในด้านต่าง ๆ อีกมาก เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล การประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการกินคืออยู่ดี ทำให้ประชาชนไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐจะทุ่มเทค่าใช้จ่ายให้แก่บุคคลผู้กระทำความผิดที่ควรจะต้องอยู่ด้วยความยากลำบากกว่าพลเมืองดี ความรู้สึกเช่นนี้มีอยู่ในคนทั่วไปว่า ผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษนั้น เป็นปรปักษ์ต่อสังคม จึงไม่สมควรได้รับประโยชน์พิเศษกว่าผู้อื่นที่ไม่ได้กระทำความผิดตามหลักของ Bentham ที่เรียกว่าหลักของการเลือกสรร (principle of law eligibility)³

ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาสำหรับประเทศไทยเช่นกัน กรมราชทัณฑ์จึงมีนโยบายแก้ไขปัญหาค่าความล้น เบื้องบประมาณโดยการ ลดจำนวนผู้ต้องขังให้ทยอยลงทั้งทางตรงและทางอ้อม มีการขยายจำนวนพักการลงโทษให้สูงขึ้น การนำระบบลดวันต้องโทษจำคุกมาใช้และส่งเสริมให้มีการนำโทษประเภทอื่นหรือมาตรการอื่นมาใช้กับการกระทำความผิดแทนโทษจำคุกมากขึ้น เช่น การ

---

¹ตามกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ข้อ 44 แบ่งนักโทษเด็ดขาดเป็น 6 ชั้น ได้แก่ ชั้นเยี่ยม ชั้นดีมาก ชั้นดี ชั้นกลาง ชั้นเลว และชั้นเลวมาก, ข้อ 46 กำหนดลักษณะประโยชน์ที่ต่างกันตามชั้นของผู้ต้องโทษ เช่น นักโทษชั้นเยี่ยมจะได้รับประโยชน์คือ ได้รับการผ่อนผันให้ความสะดวกในอันจับสูงสุด ตั้งให้มียศตำแหน่งช่วยเหลือเจ้าพนักงาน จะได้รับการพิจารณาเมื่อขอลาไปกิจธุระสำคัญหรือกิจการในครอบครัว ได้ไปอยู่ในทัศนนิคม และจะได้รับการพิจารณาพักการลงโทษ 1 ใน 4 ของกำหนดโทษ; ราชกิจจานุเบกษา 52 (21 เมษายน 2480) : 221.

²ดูรายละเอียดใน กรมราชทัณฑ์, กระทรวงมหาดไทย, รายงานประจำปี 2520, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ราชทัณฑ์, 2521) หน้า 17 - 26.

³อุททิศ แสนโกสิก, "วัตถุประสงค์ของการลงโทษ", หน้า 279.

รอกการลงโทษด้วยวิธีคุมความประพฤติ เป็นขั้น¹ ส่วนในก้านการ เสริมสร้างความเข้าใจของ สังคม กรมราชทัณฑ์มีความมุ่งหมายที่จะให้สังคมเข้าใจว่า เรือนจำและทัณฑสถานนอกจากจะใช้ เป็นสถานที่คุมขังผู้กระทำความผิดแล้ว ยัง เป็นสถานที่สำหรับแก้ไขนิสัยความประพฤติ และฝึกอาชีพด้วย ก็พยายามจะพิสูจน์ให้สังคมประจักษ์ว่า ผู้ต้องโทษส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่พอจะแก้ไขให้เป็นคนดี ไม่ หันกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ผู้ต้องโทษส่วนน้อยเท่านั้นที่เหลือนิสัยที่จะแก้ไข ไม่ว่าจะด้วยมาตรการใด ๆ ทั้งสิ้น ผู้ต้องโทษคือคนธรรมดาสามัญ ไม่ใช่คนชั่วร้าย เป็นผู้รับผิดชอบชีวิต และสามารถ อยู่ร่วมกับสมาชิกของสังคมเสรีได้อย่างปกติ โดยกรมราชทัณฑ์ได้ดำเนินการจัดงานนิทรรศการผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ การจ่ายผู้ต้องโทษออกไปทำงานนอกเรือนจำเป็นการฝึกงานในโรงงาน เอกชน การ เผยแพร่ เอกสาร และประชาสัมพันธ์ เป็นขั้น²

การปลดปล่อยผู้ต้องโทษ

การปลดปล่อยผู้ต้องโทษ เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะปล่อยให้ผู้ต้องโทษออกไปพิสูจน์ตนเองใน สังคมภายนอกถึงความได้ผลของการปรับปรุงแก้ไข และเป็นความหวังสูงสุดของผู้ต้องโทษที่จะได้รับ อิสระภาพ แม้ใน เรือนจำปัจจุบันผู้ต้องโทษได้รับความลำบากน้อยลง เนื่องจากรัฐมุ่งหมายให้เกิด ประโยชน์แก่ผู้ต้องโทษและสังคมเป็นหลัก แต่สิ่งที่มีมนุษย์ทุกรูปทุกนามต้องการคือ อิสระภาพความทุกข์ ทรมาณจากการถูกจำกัด เสรีภาพจึง เป็นลักษณะผลร้ายของโทษที่ผู้กระทำความผิดได้รับสำหรับทดแทนแก่ การกระทำความผิดของตน และจากความต้องการพื้นฐานของผู้ต้องโทษที่จะพ้นจากโทษโดยเร็วนี้เอง ทางฝ่ายราชทัณฑ์จึงใช้ เป็นเครื่องจูงใจแก่ผู้ต้องโทษในระหว่างรับโทษ ให้สนใจที่จะรับการอบรมฝึก อาชีพ รักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด มีความประพฤติเรียบร้อย เพื่อผลในการฝึกอบรมและผลใน ความสะดวกในการปกครองควบคุมผู้ต้องโทษ กล่าวคือ นอกจากครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาแล้ว โดยผลความก้าวหน้าสามารถในการปรับปรุงแก้ไขตนเองของผู้กระทำความผิด พนักงานราชทัณฑ์มีอำนาจ ในทางให้คืนแก่ผู้ต้องโทษ โดยพิจารณาใช้วิธีพักการลงโทษ (Parole) และการลดวันต้อง- โทษ (Good Time Allowance) ทำให้ผู้ต้องโทษพ้นจากเรือนจำได้เร็วก่อนครบกำหนด โทษตามคำพิพากษา นอกจากนั้นผู้ต้องโทษจำคุกในประเทศไทยยังอาจได้รับการปลดปล่อยก่อนครบ

¹ กรมราชทัณฑ์, รายงานประจำปี 2520, หน้า 3.

² เรื่องเดียวกัน.

กำหนดค่าพิพาทหาได้โดยการอภัยโทษอีกด้วย ซึ่งหลักเกณฑ์ในการกำหนดประโยชน์ก็อาศัยผลของความประพฤติการอบรมในระหว่างต้องโทษเช่นกัน

ก. การปลดปล่อย เมื่อครบกำหนดโทษตามคำพิพากษา

เมื่อผู้ต้องโทษถูกควบคุมในเรือนจำมาครบกำหนดเวลาแห่งโทษตามคำพิพากษาซึ่งกำหนดให้ใกล้ชิดส่วนกับการกระทำความผิดของผู้ต้องโทษแล้ว ผู้ต้องโทษจะได้รับการปลดปล่อยจากเรือนจำในฐานะที่ได้รับโทษชดใช้การกระทำความผิดจนครบถ้วน เป็นการสิ้นสุดการลงโทษแก่ผู้นั้น ซึ่งในแง่ของการลงโทษเพื่อการปรับปรุงแก้ไขต้องถือว่าการฝึกอบรมภายในระยะเวลาที่กำหนดเพียงพอแล้วสำหรับการปรับปรุงแก้ไข ผู้พ้นจากโทษเป็นผู้ที่ถือว่าได้รับการปรับปรุงแก้ไขเป็นผลเบื้องต้นแล้ว ซึ่งแน่นอนย่อมเป็นการเกินวิสัยของผู้พิพากษาที่จะกำหนดได้ว่าควรกำหนดระยะเวลาของการลงโทษเพียงใดจึงจะพอแก่การแก้ไขผู้กระทำความผิดนั้นในบางประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และในหลายประเทศทางยุโรปตะวันตก¹ ได้ใช้ระบบคำพิพากษาไม่กำหนดโทษตายตัว (Indefinite Sentence) โดยศาลมอบอำนาจตุลาการบางส่วนแก่เรือนจำในการใช้ดุลพินิจปลดปล่อยผู้ต้องโทษ เมื่อเห็นว่าสามารถปล่อยตัวออกมาได้โดยไม่เป็นภัยแก่สังคมแล้ว การใช้ระบบนี้มีผลกระทบถึงหลัก "โทษต้องเป็นไปตามกฎหมาย" และมีข้อเสียที่นักโทษที่ฉลาดสามารถจะแสวงทำเป็นกลับตัวได้เพื่อให้ได้รับการปล่อยตัวเร็วขึ้น ส่วนนักโทษที่มีจิตใจอ่อนแอก็จะเกิดความรู้สึกต่อเหตุการณ์ระวนระวายใจต่อการไม่ทราบกำหนดเวลาจำคุก²

ประเทศไทย การกำหนดโทษของศาลเป็นไปตามระบบคำพิพากษาที่กำหนดโทษตายตัว (Definite Sentence) โดยกำหนดตามสัดส่วนแห่งการกระทำความผิดและความเหมาะสมของตัวผู้กระทำความผิดดังกล่าวแล้ว แต่ก็มีมาตรการสำหรับฝ่ายบริหารหรือราชทัณฑ์ที่จะใช้ดุลพินิจ

¹กรมราชทัณฑ์, รายงานประจำปี 2520, หน้า 27.

²โกเมน ภัทรภิรมย์, "เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายอาญาเปรียบเทียบและอาชญาวิทยา 2", ชุดที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : แผนกวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.), หน้า 14. (เอกสารโรเนียว).

บุคคลสายอำนาจศาลได้ เมื่อเห็นว่าผู้ต้องโทษนั้นสมควรได้รับการปลดปล่อยให้เร็วกว่าที่ศาลกำหนด หรือเป็นผู้ที่ได้รับการแก้ไขปรับปรุง เยี่ยมพอแล้วและเห็นว่าการต้องโทษอยู่ในเรือนจำไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องโทษอีกต่อไป โดยการใช่วิธีการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษจำคุก และการอภัยโทษ เป็นต้น

ข. การพักการลงโทษ

การพักการลงโทษ เป็นการปล่อยตัวผู้ต้องโทษออกมาก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาภายใต้เงื่อนไขว่าผู้ต้องโทษต้องประพฤติตนเป็นคนดี ในระหว่างระยะเวลาที่เหลือจนถึงวันพ้นโทษตามคำพิพากษา การพิจารณาพักการลงโทษโดยทั่วไปจะมีคณะกรรมการพักการลงโทษ (Parole Board) ประกอบด้วยข้าราชการตุลาการ ผู้เชี่ยวชาญในสาขาจิตแพทย์ อาชีววิทยาและการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ เป็นผู้พิจารณาคุศลสมบัติของผู้มีสิทธิได้รับการพักการลงโทษตามที่กำหนดไว้ ได้แก่

1. จะต้องได้รับโทษส่วนหนึ่งไปแล้ว เช่น ประเทศอังกฤษกำหนดให้ต้องรับโทษไปแล้ว 1 ใน 3 หรือ 1 ปี แล้วแต่อย่างไหนจะยาวกว่ากัน ประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้รับโทษมาแล้ว 1 ใน 3 หรือ 10 ปีสำหรับโทษจำคุกตลอดชีวิต¹ ประเทศฝรั่งเศสกำหนดให้ต้องรับโทษไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่ง และไม่ต่ำกว่า 3 เดือน สำหรับผู้กระทำความผิดอีกต้องรับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน²

2. ผู้ต้องโทษจะต้องมีข้อพิสูจน์เพียงพอว่ามีความประพฤติดี โดยจะพิจารณาถึงประวัติก่อนต้องโทษ การตอบสนองที่มีต่อการอบรมและการฝึกวิชาชีพในเรือนจำ ลักษณะและสภาพแวดล้อมแห่งการกระทำผิด ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการปลดปล่อยประกอบด้วย และจะต้องเชื่อถือได้ว่าสามารถปรับตัว เข้ากับสังคมได้ด้วยการช่วยเหลือของพนักงานคุมประพฤติ ซึ่งถ้าหากได้รับการพิจารณาปลดปล่อยจะดีกว่าได้รับโทษจนครบตามคำพิพากษา

¹สมบูรณ ประสม เนตร, "มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ", หน้า 12, 19.

²โกเมน ภัทรภิรมย์, "เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายอาญา เปรียบเทียบ และอาชีววิทยา 2" ชุดที่ 2, หน้า 6.

เมื่อผู้ต้องโทษคนใดได้รับการพิจารณาให้พักการลงโทษแล้ว ผู้นั้นต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด รวมทั้งมาตรการในการช่วยเหลือและควบคุม ซึ่งกำหนดไว้ในคำสั่งพักโทษเป็นเงื่อนไขในการคุมประพฤติ ในประเทศฝรั่งเศสต้องแจ้งมาตรการกับเงื่อนไขต่าง ๆ ในการพักโทษให้ผู้ต้องโทษทราบและผู้ต้องโทษมีสิทธิที่จะปฏิเสธการพักโทษได้¹ ในระหว่างพักโทษหากผู้ต้องโทษประพฤติผิดเงื่อนไขที่กำหนดหรือกระทำผิดขึ้นอีก ก็จะถูกเพิกถอนคำสั่งพักโทษ และถูกเรียกตัวกลับเข้ารับโทษตามคำพิพากษาต่อไป

ประเทศไทยได้กำหนดเงื่อนไขและรายละเอียดเกี่ยวกับการพักการลงโทษไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มาตรา 32 และกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ลงวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2480² แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2505)³ ซึ่งกำหนดให้พิจารณาพักการลงโทษแก่ผู้ต้องโทษที่มีความอุทิศหา ความก้าวหน้าในการศึกษา และทำกรงงานได้ผลดี หรือทำความดีความชอบแก่ราชการเป็นพิเศษ เมื่อผู้นั้นรับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 หรือไม่น้อยกว่า 10 ปี ในกรณีต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต (มาตรา 32) โดยกำหนดระยะเวลาพักการลงโทษมากน้อยตามชั้นของนักโทษคือ ชั้นเยี่ยมไม่เกิน 1 ใน 3 ชั้นดีมากไม่เกิน 1 ใน 4 และชั้นดีไม่เกิน 1 ใน 5 ของกำหนดโทษตามคำพิพากษา (กฎกระทรวง ข้อ 46) การพิจารณาพักการลงโทษจะพิจารณาโดยคณะกรรมการ คณะกรรมการสำหรับเรือนจำส่วนภูมิภาคประกอบด้วยผู้บัญชาการเรือนจำเป็นประธานและข้าราชการซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งอีก 2 นาย คณะกรรมการสำหรับเรือนจำกลางประกอบด้วยข้าราชการชั้นหัวหน้าแผนกที่อธิบดีกรมราชทัณฑ์แต่งตั้ง ไม่น้อยกว่า 3 นาย คณะกรรมการดังกล่าวจะเป็นผู้พิจารณา เห็นชอบ เสนอให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์เป็นผู้อนุมัติ (กฎกระทรวง ข้อ 91) การอนุมัติการพักการลงโทษเป็นกรณีพิเศษโดยกำหนดการพักการลงโทษมากกว่าระยะ

¹ โกเมน ภทริภิมย์, "เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายอาญา เปรียบเทียบ และอาชญาวิทยา 2", ชุดที่ 2, หน้า 6.

² ราชกิจจานุเบกษา 52 (21 เมษายน 2480) : 221.

³ ราชกิจจานุเบกษา 79 (1 ธันวาคม 2505) : 4 - 5.

เวลาที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ข้อ 46 อาจกระทำได้เช่นกัน แต่ต้องให้คณะกรรมการซึ่ง
กระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งพิจารณาอนุมัติอีกชั้นหนึ่ง คณะกรรมการดังกล่าวประกอบด้วย ปลัด
กระทรวงมหาดไทยเป็นประธานผู้แทนกรมราชทัณฑ์ ผู้แทนกรมตำรวจ ผู้แทนกรมการปกครอง และ
ผู้แทนกรมอัยการ เป็นกรรมการ (กฎกระทรวง ข้อ 92) ซึ่งการพักการลงโทษในกรณีพิเศษนี้ไม่
นิยมถือปฏิบัติกัน¹

ผู้ต้องโทษที่ได้รับอนุมัติให้พักการลงโทษจะได้รับการปล่อยตัวไปใช้ชีวิตในสังคมได้ตาม
ปกติภายใต้เงื่อนไขคุมประพฤติให้ละเว้นหรือระงับการใด ซึ่งอาจเป็นข้อเดียวหรือหลายข้อก็
ได้ เงื่อนไขที่กำหนดเช่น ให้ละเว้นไม่กระทำความผิดซ้ำอีก ไม่เข้าไปในเขตท้องที่ที่กำหนด
ไม่ประพฤติตนในทางเสื่อมเสีย ให้ไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงาน ให้กระทำการหาเลี้ยงชีพตามที่
เจ้าพนักงานจัดทำให้ เป็นต้น ผู้ใดประพฤติผิดเงื่อนไขก็อาจจะถูกส่งตัวกลับมาลงโทษจำคุกต่อไป
(ตามกฎกระทรวง ข้อ 43) อนึ่งระยะเวลาที่กำหนดให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นจะต้องกำหนดไม่
น้อยกว่าหนึ่งปี แต่ต้องไม่เกินกว่ากำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่ (ตามมาตรา 32 (5))

ผลดีของการพักการลงโทษ จากประสบการณ์ที่ต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา
ซึ่งใช้วิธีการพักการลงโทษอย่างกว้างขวางถึงร้อยละ 60 - 90 ของจำนวนผู้ต้องโทษทั้งสิ้น พบว่า
เป็นผลดีแก่ผู้ต้องโทษและสังคม ในด้านการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ และประหยัดค่าใช้จ่าย สำหรับการ
การพักการลงโทษในประเทศไทย กรมราชทัณฑ์ได้ใช้ปฏิบัติค่อนข้างนานแล้วก็จริง แต่ขอบเขต
การดำเนินงานยังไม่กว้างขวาง ในระหว่าง พ.ศ. 2519 - 2521 มีผู้ต้องโทษได้รับการพักการ
ลงโทษคิดเป็นร้อยละ .50, .52, และ .60 ของจำนวนผู้ต้องโทษทั้งหมด² และการดำเนินการ
สอดส่องความประพฤติของผู้ต้องโทษในระหว่างพักการลงโทษก็ยังคงขาดแคลน เจ้าหน้าที่ที่จะปฏิบัติงาน
คุมประพฤติ ดังนั้น เมื่อมีการพักการลงโทษจึงเท่ากับเป็นการปลดปล่อยโดยปราศจากการสอดส่อง
นอกจากเจ้าหน้าที่ตำรวจหรืออาสาเถอ (ตามกฎกระทรวง ข้อ 97 - 98)

¹ ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑ์วิทยา, หน้า 530.

² เรื่องเดียวกัน.

ค. การลควันตองโทษ

ตามแนวความคิด เกาการ ลควันตองโทษ เป็นการปลดปล่อยผู้ตองโทษก่อนครบกำหนดโทษ เพราะเหตุที่ผู้ตองโทษมีความประพฤติดีและมีความขยันขันแข็งในการทำงาน ในปัจจุบันบางประเทศได้เปลี่ยนแนวความคิดใหม่อือ เป็นสิทธิของผู้ตองโทษทุกคนที่จะได้รับการลควันตองโทษ การเพิกถอนสิทธิจึงกล่าวจะกระทำได้อเมื่อผู้ตองโทษกระทำผิดวินัยของเรือนจำเท่านั้น เช่นประเทศอังกฤษกำหนดเป็นสิทธิให้ผู้ตองโทษทุกคนที่ตองคำพิพากษาลงโทษจำคุกมากกว่า 1 เดือนขึ้นไป (เว้นแต่ผู้ตองโทษจำคุกตลอดชีวิต) มีสิทธิที่จะได้รับการปลดปล่อยหลังจากรับโทษมาแล้ว 2 ใน 3 ของโทษ แต่ต้องรับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 31 วัน¹

การลควันตองโทษจากคุกในประเทศไทยยังคงเป็นไปตามแนวความคิดเกา เป็นการปฏิบัติที่มุ่งคอมแทนความดีของผู้ตองโทษ เช่น เกี่ยวกับการหักการลงโทษ โดยเริ่มจากการใช้หลักการลควันตองโทษตามพระราชบัญญัติเรือนจำ ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2444) และกฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ร.ศ. 121 ซึ่งถูกยกเลิกไป² ต่อมาได้นำมาตราการลควันตองโทษจากคุกมาใช้อีก ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2520³ และกฎกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2521)⁴ กำหนดให้มีการลควันตองโทษจากคุกไม่เกินเดือนละ 5 วันแก่ผู้ตองโทษที่ได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน หรือไม่น้อยกว่า 10 ปีในกรณีผู้ตองโทษจำคุกตลอดชีวิตและมีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา (ตามมาตรา 32(6)) ทั้งนี้ผู้ตองโทษที่จะได้รับประโยชน์จากการลควันตองโทษจะต้องเป็นผู้มีความประพฤติดี มีความอุทิศหา ความก้าวหน้าในการศึกษาและทำงาน เกิดคนสติ หรือทำความชอบแก่ราชการเป็นพิเศษ (ตามมาตรา 32วรรคหนึ่ง) จนได้รับการเลื่อนขั้นขึ้น เป็นนักโทษชั้นดี ดีมาก และชั้นเยี่ยม จำนวนวันที่กำหนดให้

¹สมบุรณ์ ประสพเนตร, "มาตรการในการปฏิบัติตองกระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ", หน้า 12.

²ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัตษวิทยา, หน้า 533.

³ราชกิจจานุเบกษา 94 (21 มีนาคม 2520) : 1 - 4.

⁴ราชกิจจานุเบกษา 95 (7 กุมภาพันธ์ 2521) : 22 - 25.

ลดวันต้องโทษจะเป็นไปตามชั้นของผู้ต้องโทษ กล่าวคือ ชั้นที่เดือนละ 3 วัน คีมากเดือนละ 4 วัน และชั้น เข้มมเดือนละ 5 วัน (ตามกฎกระทรวงข้อ 1) วันลดโทษจะสะสมไว้โดยเรือนจำและทำรายชื่อผู้ต้องโทษ เสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาลดวันต้องโทษประกอบด้วยผู้แทนกรมราชทัณฑ์ กรมตำรวจ กรมอัยการ กรมประชาสงเคราะห์ และจิตแพทย์จากกรมการแพทย์ (ตามมาตรา 32(7)) ซึ่งจะพิจารณาปลดปล่อยผู้ต้องโทษที่ได้รับการลดวันต้องโทษจนพอดีกับระยะเวลาต้องโทษจากคุกตามคำพิพากษาที่เหลื่ออยู่ ผู้ต้องโทษที่ได้รับการปลดปล่อยจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขและหลักเกณฑ์ในการคุมประพฤติเช่นเดียวกับการพักการลงโทษ (ตามกฎกระทรวงข้อ 4) ซึ่งให้หน้าข้อ 93 - 98 มาใช้โดยอนุโลม)

อนึ่งผู้ต้องโทษที่ได้รับการลดวันต้องโทษจากคุกแล้ว อาจถูกตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษ เมื่อกระทำความผิดวินัยเรือนจำ (ตามกฎกระทรวง ข้อ 4) เช่น ถูกตัดไม่เกินหกสิบวันแต่ไม่น้อยกว่าสามสิบวันสำหรับการกระทำความผิดวินัย คือ สมคบกับผู้อื่นก่อความไม่สงบ ทำร้ายหรือพยายามทำร้ายพนักงานเจ้าหน้าที่ พยายามหลบหนีหรือได้หลบหนีไปแล้วแต่ได้ตัวคืนมา ฯลฯ การลดวันต้องโทษจากคุกจึงมีผลดีในการจูงใจผู้ต้องโทษให้ประพฤติตนดี สนใจรับการศึกษาอบรม และฝึกฝนอาชีพอยู่ในระเบียบวินัยของ เรือนจำและยัง เป็นการแก้ปัญหาผู้ต้องโทษชั้น เรือนจำอีกด้วย

ง. การอภัยโทษ

ตามหลักแห่งความกรุณา (act of mercy) นอกจากผู้ต้องโทษหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องจะมีสิทธิทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์ขอรับพระราชทานอภัยโทษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 259 - 266 ซึ่งเรือนจำต้องอำนวยความสะดวกแก่ผู้ต้องโทษผู้ที่เขียนเรื่องราวความพระราชมัญเฑียรราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มาตรา 34 แล้วสืบเนื่องมาจากการใช้อำนาจของประมุขหรือกษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ผู้เป็นที่มาแห่งกฎหมายและความยุติธรรมทั้งปวง พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งอำนาจการระงับโทษในการให้อภัยโทษ¹ จะทรงให้ความกรุณาแก่ข้าแผ่นดินผู้ต้องโทษในโอกาสสำคัญ ๆ ของบ้านเมืองหรือในพิธี

¹ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มาตรา 163.

เฉลิมฉลองต่าง ๆ เป็นการอภัยโทษแบบทั่วไป เพื่อแสดง เมตตาจิต สงเคราะห์ ส่งเสริมผู้ต้องโทษ ให้ได้รับการปลดปล่อยพ้นโทษ หรือลดหย่อนโทษ จะได้เป็นกำลังใจสำนึกผิดกลับตน เป็นพลเมือง ดี ซึ่งการอภัยโทษโดยแท้จริงแล้ว เป็นการปลดปล่อยและลดโทษแก่ผู้กระทำความผิด ตามลักษณะประเภท ของความผิด สภาพของนักโทษ ระยะเวลาแห่งการจำคุก จึง เท่าเทียมว่าการอภัยโทษ เป็นการปลด- ปล่อยหรือลดโทษผู้กระทำความผิดที่ถ่วงรอนมาแล้ว ซึ่ง เป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักการแก้ไขผู้ กระทำความผิด¹ ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการปลดปล่อยโดยการอภัยโทษจึง เป็นผู้ที่ดีกว่าได้รับการแก้ไข ปรับปรุงแล้ว เช่นกัน

ตัวอย่างของการอภัยโทษแบบทั่วไปที่ได้ปลดปล่อยหรือลดโทษผู้กระทำความผิดที่ถ่วงรอนมา แล้ว เช่น การอภัยโทษตามพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2520² เนื่องในโอกาส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระชนมพรรษาครบ 50 พรรษาบริบูรณ์ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2520 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องราชทัณฑ์ เพื่อให้โอกาสแก่ บุคคลเหล่านั้นบำเพ็ญตน เป็นพลเมืองดี อันเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติสืบไป โดยพระราชทาน อภัยโทษปล่อยตัวแก่ผู้ต้องโทษจำคุกซึ่งมีกำหนดโทษจำคุกตามคำพิพากษาที่จะต้องได้รับต่อไปเหลืออยู่ รวมกันไม่เกินหกเดือน ผู้ต้องโทษที่เป็นคนพิการเจ็บป่วย เป็นหญิงมีครรภ์เหลือโทษไม่เกินหนึ่งปี เป็นหญิงต้องโทษจำคุกเป็นครั้งแรกได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ใน 2 ของโทษตามคำพิพากษา เป็นนักโทษเด็กชายชั้นเยี่ยมเหลือโทษไม่เกินสองปี ฯลฯ และพระราชทานอภัยโทษลดโทษแก่ผู้ต้อง โทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกห้าสิบปี ผู้ต้องโทษไม่ถึงตลอดชีวิตให้ลดจากกำหนดโทษตามคำ พิพากษาคตามลำดับชั้นนักโทษเด็กชาย ชั้นเยี่ยม 1 ใน 2, ชั้นดีมาก 1 ใน 3, ชั้นดี 1 ใน 4 ชั้นกลาง 1 ใน 5, ชั้นเลว 1 ใน 6, ชั้นเลวมาก 1 ใน 7 เป็นต้น

¹ประเสริฐ เมฆมนี่, ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บพิธ การพิมพ์, 2519) หน้า 424.

²ราชกิจจานุเบกษา 94 (3 ธันวาคม 2520) : 9 - 20.

จากการศึกษาถึงวิธีการปลดปล่อยผู้ต้องโทษก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาอันเป็นการเปลี่ยนแปลงกำหนดโทษโดยการลงโทษให้แตกต่างกันไปจากคำพิพากษา และเป็นการผ่อนคลายความรุนแรงของการลงโทษจำคุกวิธีหนึ่ง ไม่ว่าจะโดยวิธีการพักการลงโทษ ลดวันต้องโทษ หรือการอภัยโทษนั้น ต่างก็มีความมุ่งหมายให้เกิดผลดีแก่ทั้งผู้ต้องโทษจำคุกเองและสังคม กล่าวคือ แม้ในปัจจุบันการลงโทษจำคุกจะไต่พยายามขจัดในค่านที่เป็นผลร้ายให้มากที่สุดก็ตาม แต่โดยสภาพของการลงโทษนั้นเองจะต้องมีผลร้ายหลงเหลืออยู่อย่างแน่นอน¹ การที่ปลดปล่อยผู้ต้องโทษให้พ้นจากโทษไปก่อนกำหนดจึงเป็นวิธีการลดผลร้ายจากการลงโทษ โดยทำให้ผู้ต้องโทษประสบกับผลร้ายดังกล่าวเพียงชั่วระยะเวลาอันสั้นก่อนที่จะมีผลที่จะทำความเสียหายแก่เขาได้มาก² ซึ่งนับเป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช่เรือนจำ เช่น เกี่ยวพันกับวิธีการลดโทษหรือยกโทษจำคุก การรอกการลงโทษและการคุมประพฤติ³ เนื่องจากมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้กระทำผิดพ้นไปจากเรือนจำโดยเร็ว⁴ และเป็นมาตรการที่เป็นประโยชน์แก่สังคมในการลดความแออัดของนักโทษในเรือนจำ อันจะมีผลให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เอื้ออำนวยต่อการอบรมแก้ไขฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องโทษ ทั้งยังให้ผลในทางเศรษฐกิจลดค่าใช้จ่ายของรัฐด้วย⁵

¹บุรชา วัชนะชีวะกุล, "เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายอาญา 1" (กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 30-36. (เอกสารอรรถสาเนา)

²อุททิศ แส่นโกศิก "วัตถุประสงค์ของการลงโทษ" หน้า 274.

³คู่มือละเอียดในบทที่ 1.

⁴สมบุรณ์ ประสพเนตร, "มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำ", หน้า 21 - 23.

⁵กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย, รายงานประจำปี 2520, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ราชทัณฑ์, 2521), หน้า 2 - 4.

เนื่องจากการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารคือองค์กรราชทัณฑ์จะลดหย่อนผ่อนปรนผลแห่งคำพิพากษาลงโทษดังกล่าวข้างต้น ก่อให้เกิดผลในทางจิตใจและส่งเสริมให้ผู้ต้องโทษสนใจรับการอบรมของ เรือนจำ ซึ่งจะส่งผลคือ เป้าหมายที่แท้จริงของการลงโทษจำคุกตามแนวความคิดในยุคปัจจุบัน จึงไม่ควรถือว่าเป็นการก้าวก้าวความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา เพราะฝ่ายบริหารไม่ได้เปลี่ยนแปลงคำพิพากษานั้นโดยอำเภอใจ แต่ฝ่ายบริหารจะต้องกระทำไปภายใต้หลักเกณฑ์และนโยบายของรัฐ อันจะสะท้อนถึงผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม เราต้องยอมรับว่า สถานันศาลและสถานันที่ปฏิบัติการลงโทษคือสถานันราชทัณฑ์ ต่างก็มีเป้าหมายอันร่วมกันที่จะให้การลงโทษในแนวทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ต้องโทษและสังคมด้วยกันทั้งสองฝ่าย การที่ฝ่ายบริหารใช้มาตรการต่าง ๆ ในการลงโทษดังกล่าว จึงถือว่าเป็นการร่วมมือกับศาลเพื่อให้การลงโทษบรรลุถึง เป้าหมายยิ่งขึ้น

เป้าหมายในการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดในัจจุบันได้พยายามลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลผู้กระทำความผิด ทั้งในการวางโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล (individualization of punishment) และการปฏิบัติในการลงโทษต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล (individualization of treatment) ซึ่งแตกต่างไปจากยุคก่อนที่ลงโทษโดยคำนึงการกระทำผิดที่เรียกว่าการลงโทษให้สาสมกับความผิด ดังนั้น เมื่อฝ่ายบริหารซึ่ง เป็นผู้ดำเนินการลงโทษเอง พิจารณาแล้วว่าโทษที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดไป เป็นการเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดนั้นแล้ว ก็เป็นเหตุผลเพียงพอที่ฝ่ายบริหารจะลดหย่อนโทษที่ได้กำหนดไว้ในคำพิพากษา

แม้ว่าโทษจำคุกจะต้องสิ้นสุดลงในเวลาหนึ่งก็ตาม แต่ผลแห่งคำพิพากษาลงโทษจำคุกก็ไม่ได้นับสิ้นสุดทันทีที่ผู้ต้องโทษได้รับการปลดปล่อย ยังมีผลในค้ำนคี่ ค้ำนเสียติดคามมาอีกหลายประการ¹ และถ้าหากรัฐสามารถจะให้ผลในค้ำนคี่ติดคามผู้ถูกลงโทษนั้นต่อไป ก็จะเป็น

ผลในค้ำนคี่ก็ได้อีกความรู้ความสามารถและสภาพจิตใจ ที่ผู้ต้องโทษได้รับจากการฝึกฝนอบรม ส่วนผลในค้ำนเสียได้แก่ผลที่ติดคามผู้ต้องโทษ ซึ่งจะทำให้เขาได้รับการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกับบุคคลอื่น (ดูรายละเอียดในบทที่ 3)

ประโยชน์มากยิ่งขึ้น กล่าวคือรัฐได้ลงทุนในการที่จะฝึกอบรมปรับปรุงแก้ไขผู้ถูกลงโทษนั้นแล้วในระหว่างที่ท้องโทษอยู่รัฐก็ควรที่จะได้ส่งเสริมให้ผู้ต้องโทษนำเอาผลที่ได้รับจากการปรับปรุงแก้ไขนั้นไปใช้ได้อย่างเต็มที่ภายหลังการพ้นโทษแล้ว เป็นอันว่าเมื่อรัฐมีถนนอาชีพให้แก่ผู้ต้องโทษ รัฐก็ควรจัดอุปสรรคต่าง ๆ ให้แก่ผู้ต้องโทษเพื่อใหญ่ต้องโทษให้มีโอกาสนำความรู้ความสามารถนั้นไปใช้ในการประกอบอาชีพ ดังนั้นรอยมลทินหรือตราบาปอันเกิดจากการต้องคำพิพากษาลงโทษจำคุก ก็ควรจะได้ลบล้างไป เพราะมีฉะนั้นแล้วการปรับปรุงแก้ไขที่รัฐได้ให้แก่ผู้ต้องโทษในระหว่างรับโทษก็จะไร้ผล ด้วยเหตุที่เขาไม่สามารถนำผลที่ได้รับจากการปรับปรุงแก้ไขของรัฐไปใช้เป็นประโยชน์ได้เลย.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลของคำพิพากษาลงโทษจำคุก

ผลของคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกนอกจากเป็นผลให้ผู้ต้องคำพิพากษาได้รับการปฏิบัติจากฝ่ายบริหารโดยถูกควบคุม และปฏิบัติเพื่อการแก้ไขจนกว่าจะพ้นจากโทษแล้ว ยังมีผลกระทบต่อผู้ต้องโทษที่นอกเหนือกว่าสภาพของการหมกมิดสภาพอีกมาก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นข้อเสียของโทษจำคุก และเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิด อันเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการลงโทษจำคุกในปัจจุบัน ผลกระทบต่อผู้ต้องโทษคงกล่าวมีอยู่ในขณะที่เขาได้รับโทษอยู่และแม้กระทั่ง เขาไต่พ้นจากโทษไปแล้ว ผลของคำพิพากษาลงโทษจำคุกก็ไม่ได้สิ้นสุดลงไปตามโทษที่เขาได้รับ ผู้พ้นโทษยังคงต้องได้รับความลำบาก และความทุกข์จากการที่ไม่ได้รับการปฏิบัติอย่าง เท่าเทียมกับบุคคลอื่น ๆ ทั่วไป

ผลของคำพิพากษาลงโทษจำคุกในขณะรับโทษ

เมื่อมีคำพิพากษาให้ผู้ใดถูกลงโทษจำคุกก็จะต้องนำผู้นั้น ไปจำคุกใน เรือนจำ สำคัญของโทษจำคุกก็คือ การนำผู้นั้น ไปควบคุมไว้ในสถานที่อันจำกัด ซึ่งมีวัตถุประสงค์โดยตรงเพื่อจำกัดเสรีภาพของผู้นั้น แต่การถูกจำกัดเสรีภาพดังกล่าวนี้จะส่งผลกระทบต่อสังคม ทั้งผู้กระทำผิดและผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิดในหลายด้าน เช่น

ก. ผลทาง เศรษฐกิจ

การถูกจำกัดเสรีภาพทำให้ผู้ต้องโทษขาดโอกาสที่จะประกอบอาชีพ เป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจของผู้ต้องโทษ และครอบครัวที่ขาดกำลังแรงงานในการหาเลี้ยงครอบครัว เสมือนเป็นการลงโทษแก่บุคคลอื่นซึ่งไม่ได้กระทำผิดด้วย¹ นอกจากนี้ยังเป็นผลกระทบต่อเศรษฐกิจของรัฐที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการสร้างคุกให้เพียงพอแก่ผู้ต้องโทษ การจับคู่ประณัย การฝึกอบรม และการ

---

¹จิตติ ติงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา, ภาค 1 ตอนที่ 2, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2518), หน้า 848.

จักสวัสดิการต่าง ๆ ตลอดจนกำลังเจ้าหน้าที่ผู้มีความรู้ความสามารถอีกด้วย

ข. ผลทางสังคม

การถูกคัดขาคจากสังคมภายนอก ทำให้ผู้ต้องโทษไม่รู้เห็นถึงความเคลื่อนไหวและความเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นผลให้ผู้ต้องโทษกลายเป็นคนล้าหลัง ยิ่งถูกจำคุกเป็นเวลานานยิ่งทำให้ผู้ต้องโทษก้าวไม่ทันกับยุคสมัยของสังคม ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าเหวห่างจากความมั่นใจในตัวเอง และการศึกษากันในสังคมของผู้ต้องโทษใน เรือนจำอาจเกิดการถ่ายทอด เรียนรู้ในระหว่างผู้ต้องโทษด้วยกันเอง โดยเฉพาะจากผู้กระทำผิดคดีคดีร้าย ทำให้ผู้ต้องโทษรับเอาสิ่งที่เลวร้ายไปมากกว่าที่เขาเคยได้รับก่อนต้องโทษ¹

ค. ผลกระทบต่อบุคลิกภาพของผู้ต้องโทษ

การถูกจำกัดเสรีภาพในการศึกษาค้นคว้ากับสังคมภายนอก เป็นสิ่งที่ขัดกับลักษณะของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคม ทำให้ผู้ต้องโทษเกิดความกดดันทางจิตใจ และอารมณ์ เมื่อประกอบกับความเลวร้ายของสังคมในเรือนจำ ระหว่างตัวผู้ต้องโทษด้วยกันเอง อาจทำให้ผู้ต้องโทษเปลี่ยนบุคลิกภาพเป็นอาชญากรที่ร้ายแรงยากแก่การแก้ไข หรือในทางตรงกันข้ามอาจทำให้ผู้ต้องโทษกลายเป็นคนที่มีจิตใจอ่อนแอ เนื่องจากการอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย การควบคุม มีอาหารให้กิน มีเสื้อผ้าให้ใส่ ทำให้ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไม่เป็นตัวของตัวเอง และต้องการความช่วยเหลืออยู่เสมอ²

¹ประธาน วิชาวนาติศย์, "ความจำเป็นในการปรับปรุงระบบงานป้องกันสังคมแดนใหม่" ใน รายงานการประชุมนทางวิชาการเรื่องอาชญากรรมกับการป้องกันสังคม วันที่ 8 เมษายน 2519 (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2519).

²W.H. Pearee , "โครงสร้าง หน้าที่ และความมุ่งหมายของบริการคุมประพฤติและสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ" ใน รายงานการสัมมนาเรื่องอาชญากรรมกับการป้องกันสังคมว่าด้วยการนำระบบคุมประพฤติมาใช้ในประเทศไทย วันที่ 15 - 16 มิถุนายน 2519 แปลโดย วิจิตร ระวังวงศ์, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2519).

ผลกระทบต่าง ๆ เหล่านี้ หากไม่มีการแก้ไขหรือทำให้บรรเทาลงในระหว่างกำรต้อง
โทษแล้ว ก็จะเป็นผลเสียหรืออุปสรรคขัดขวางต่อการแก้ไขอบรมผู้ต้องโทษได้ ฉะนั้น ในการ
บริหาร เรือนจำ นอกจากจะคำนึงถึงกระบวนการในการฝึกอบรมด้วยอุปกรณ์ และสวัสดิการต่าง ๆ
แล้ว ยังต้องคำนึงถึงผลกระทบดังกล่าวด้วย ดังจะเห็นได้จากนโยบายการบริหาร เรือนจำของ
นา ๆ ประเทศที่ส่งเสริมให้ผู้ต้องโทษติดต่อกับครอบครัวของตนได้ในบางโอกาส หรือส่งเสริมให้
ผู้ต้องโทษชายหญิงติดต่อกัน และแต่งงานอยู่กินด้วยกันต่อไป หรือส่งเสริมการแลกเปลี่ยนผู้ต้องโทษ
ให้ไปรับโทษในภูมิลำเนาของตน เพื่อให้ผู้อยู่ใกล้กับสังคมและครอบครัวผู้ต้องโทษ ฯลฯ

ผลของคำพิพากษาลงโทษจากผู้ต้องโทษ

แม้ผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจะได้รับโทษจำคุกใน เรือนจำมาพอเพียงแก่การชกใช้
การกระทำผิดของเขา และพอเพียงแก่การปรับปรุงแก้ไขจนพ้นจากโทษแล้วก็ตาม ผู้พ้นโทษก็ยังคง
ได้รับผลกระทบจากการต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษานั้นอยู่ต่อไป โดยคงถูกตราไว้ด้วยคำพิพากษา
ถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกนั้นให้เป็นมลทินติดตัวในฐานะเป็น "คนชกคุก" ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ไม่พึงปรารถนา
ของสังคม และสังคมได้ปฏิบัติต่อผู้พ้นโทษอย่างผู้เสื่อมเกียรติ โดยอ้างเหตุผลในการป้องกันภัยแก่
สังคมไว้ล่วงหน้า ด้วยเกรงว่าผู้พ้นโทษจะกระทำความผิดอีก แต่ไม่ได้คำนึงถึงความสูญเสียอีกมากที่
สังคมจะได้รับ หากผู้นั้นจะกลายเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมตลอดไป นอกจากนั้นยังเป็นการทำลายความ
มุ่งหมายของการลงโทษเพื่อการปรับปรุงแก้ไข และไม่ได้สนใจในการป้องกันการกระทำผิดอีกอย่างแท้
จริง ผลที่ผู้ต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษายังคงได้รับหลังจากพ้นโทษ ได้แก่

ก. การถูกกีดกันโดยบทบัญญัติของกฎหมาย

การบัญญัติกฎหมายในทางกีดกันนี้ เป็นข้อกำหนดที่มีมานานตั้งแต่สมัยโบราณตามความ
เชื่อที่ว่า เมื่อสมาชิกของสังคมกระทำความผิด สังคมก็จะไม่เชื่อถือในบุคคลนั้นทั้งหมดหรือบางส่วน
เป็นผลให้ถูกกีดกันออกซึ่งสิทธิในการมีส่วนร่วมในการจัดการสังคม ในสมัยกรีกและโรมัน ผู้ถูกกีด-
กันลงโทษในการกระทำผิดอาญาจะถูกกีดกันสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง (to vote) การรับ
ราชการ (to hold public officer) การเป็นผู้แทนประชาชน และถูกถอดถอนออกจาก
ตำแหน่ง นอกจากนี้ยังถูกกีดกันสิทธิในทางการเมือง หรือกีดกันในฐานะพลเมือง (civil

rights) ซึ่งการถูกตัดสิทธินี้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของความผิดและโทษที่ลง การกำหนดการตัดสิทธิให้เป็นผลของการถูกพิพากษาให้ลงโทษเช่นนี้ ได้เป็นแบบอย่างต่อมาของ ทุก ๆ ประเทศ¹

ในประเทศสหรัฐอเมริกา² อังกฤษ³ และญี่ปุ่น⁴ โดยผลของคำพิพากษาลงโทษจำคุก ทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นถูกตัดสิทธิในฐานะพลเมือง และสิทธิทางการเมืองบางประการ เช่น สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง สิทธิในการประกอบอาชีพ หรือสิทธิในการทำสัญญาทางธุรกิจบางอย่าง ซึ่งสิทธิที่เสียไปโดยผลของคำพิพากษานี้ สามารถทำให้กลับคืนมาได้โดยการอภัยโทษ

ในประเทศฝรั่งเศส การกำหนดข้อตัดสิทธิกระทำในรูปของโทษ⁵ โดยกำหนดเป็น โทษอุปกรณ์ (pienes accessoires) ซึ่งติดไปกับโทษประธานโดยอัตโนมัติ หรือ โทษประกอบ (pienes complementaires) ที่ศาลพิพากษากำหนดเพิ่มเข้าไปกับโทษประธาน (pienes principales)

ในกรณีโทษอุปกรณ์ กฎหมายได้กำหนดให้ผู้ถูกลงโทษบางอย่าง หรือถูกลงโทษในการ กระทำความผิดบางอย่าง ต้องได้รับโทษอุปกรณ์ตามที่กำหนดไว้ด้วย เช่น ถูกลงโทษจำคุกตลอดชีวิตจะได้รับโทษอุปกรณ์ คือ โทษตัดสิทธิการให้และรับโดยไม่มีค่าตอบแทน ถูกลงโทษจำคุกถูกอุทธรณ์-โทษโดยมีกำหนดเวลาจะได้รับโทษตัดสิทธิในฐานะพลเมือง (dégradation civique) ได้แก่ ห้ามมิให้รับตำแหน่งทางราชการ ตัดสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง สมัครเข้ารับเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิเป็นผู้เชี่ยวชาญในศาล เปียพยานในนิติกรรม หรือเป็นพยานในศาล ฯลฯ หรือทำความ

¹Stephen Schafer, Introduction to Criminology, (U.S.A. : Reston Publishing Company, 1976), pp.245-246.

^{2,3}William Benton, "PARDON", Encyclopaedia Britannica, 17 (1962) : 282.

⁴Rehabilitation Bureau, Non-Institutional Treatment of Offenders in Japan, (Japan : Ministry of Justice, 1974), p.54.

⁵โกเมน กัทภิรมย์, "เอกสารประกอบคำบรรยายกฎหมายอาญาเปรียบเทียบและ อาชญาวิทยา 2", ชุดที่ 1, หน้า 1 - 7.

δικυραν ρικλυจะห้ามทำงานในสถานคลอดบุตร ท้าความนึกเกี่ยวกับทรัพย์สินจะห้ามประกอบอาชีพทาง
ธนาคาร การประกันภัย ห้ามเป็นผู้จัดการบริษัท ผู้ตรวจบัญชี ฯลฯ

ในกรณีกำหนดเป็นโทษประกอบ บางกรณีกฎหมายบังคับให้ศาลต้องพิพากษามวักเขาไป
ในโทษประจําคุกด้วย และบางกรณีกฎหมายไม่บังคับโทษให้เป็นคุณพินิจของศาลเอง เช่น การ
กำหนดโทษห้ามเข้าในเขตกำหนด (interdiction de séjour.) เป็นเวลา 2 - 5 ปี
สำหรับความผิดมิชยโทษ และ 5 - 20 ปี สำหรับความผิดอุกฤษโทษ การปิดสถานทำการค้าใน
ความนึกเกี่ยวกับร้านจำหน่ายเครื่องดื่ม การเพิกถอนใบอนุญาตขับรถยนต์ในความนึกเกี่ยวกับการ
จราจร เป็นต้น ซึ่งโทษในลักษณะเช่นนี้ มีลักษณะเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยมากกว่า เพราะมี
วัตถุประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้กระทำผิดอีก

โทษกักสิทธิเหล่านี้ไม่มีกำหนดอายุความการลงโทษ โขยเป็นโทษที่ไม่มีกำหนดสิ้นสุดการ
ลงโทษ จะมีผลบังคับเมื่อสิ้นสุดโทษประจํา แต่จะไคสิทธิที่สูญเสียไปกลับคืนมาได้โดยการล้าง
มลทิน (la réhabilitation)

ในประเทศไทย มีกฎหมายหลายฉบับกำหนดคุณสมบัติเป็นการกักสิทธิผู้พ้นโทษ แยกพิจารณา
ไคดังนี้

1. สิทธิพื้นฐานของบุคคล

สิทธิพื้นฐานของบุคคลไคแก่ สิทธิตามรัฐธรรมนูญ โดยบุคคลยอมเสมอกันในทางกฎ
หมาย และไครับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน² และบุคคลยอมมีสิทธิทางการเมือง³ แต่
บุคคลผู้ต้องโทษจำคุกมาแล้วถูกกักสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา 96(5) ของรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521⁴ ซึ่งมีบัญญัติถึงลักษณะของบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัคร

¹ Pierre Bouzat et Jean Pinatel, Traité de Droit Pénal et de Criminologie, Tome I, Deuxième Edition, (Paris: Dalloz, 1970), p. 845.

² ตามมาตรา 23 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521.

³ ตามมาตรา 24 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521.

⁴ ราชกิจจานุเบกษา 95 (22 ธันวาคม 2521) : 1 - 66.

รับเลือกตั้ง คือ :

เคยองค์คำพิพากษาหรือคำสั่งที่ขอมด้วยกฎหมายให้จำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไป โดยไต่พิน-
โทษมาไม่ถึง 5 ปีในวันเลือกตั้ง เว้นแต่ความผิดอันได้กระทำโดยประมาท

2. สิทธิในการประกอบอาชีพ

กฎหมายปฏิวัติของพ.ท.ไทย เสมือน เป็นบุคคลผู้เสื่อมเกียรติไม่เป็นที่น่าเชื่อถือไว้วางใจ
ของประชาชนและสังคม โดยเห็นว่าเป็นผู้ไม่สมควรเข้ารับตำแหน่งใดในทางราชการ หรือหน่วย
งานของรัฐ เป็นผู้ไม่สมควรให้ประกอบกิจการ หรือทำงานในหน้าที่บางอย่าง เช่น

ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2518¹ มาตรา 24
กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ารับราชการ เป็นข้าราชการพลเรือนไว้ในอนุมาตรา (10) ว่าต้อง
ไม่เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระ-
ทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ หรือเว้นแต่ ก.พ. (คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน)
จะพิจารณาขานเว้นให้เข้ารับราชการได้ โดยการประมุขปรึกษาและไต่คดีเป็น เอกฉันท์ ตาม
มาตรา 24 วรรคท้าย

ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2497² มาตรา 20 กำหนด
คุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาไว้ใน
อนุมาตรา (10) ว่าต้องไม่เป็นผู้เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523³ มาตรา 23 กำหนดคุณสมบัติ
ของผู้ที่จะเข้ารับราชการ เป็นข้าราชการครูไว้ในอนุมาตรา (10) ว่าต้องไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษ
จำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด หรือคำสั่งที่ขอมด้วยกฎหมายให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิด
ที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ หรือเว้นแต่ ก.ค. (คณะกรรมการข้าราชการครู)

¹ราชกิจจานุเบกษา 92 (6 กุมภาพันธ์ 2518) : 1 - 77.

²ราชกิจจานุเบกษา 71 (26 ตุลาคม 2497) : 1552 - 1592.

³ราชกิจจานุเบกษา 97 (13 ตุลาคม 2523) : 37 - 73.

จะพิจารณาจนเห็นว่าให้เข้ารับราชการได้ โดยการประชุมปรึกษา และโคมติเป็นเอกฉันท์ ตามมาตรา 23 บรรทัดท้าย

ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ พุทธศักราช 2521¹ มาตรา 41 กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการคัดเลือก หรือผู้ที่จะสอบแข่งขันเป็นข้าราชการตำรวจไว้ในอนุมาตรา (10) ว่า ต้องไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ หรือเว้นแต่ ก.ทร. (คณะกรรมการข้าราชการตำรวจ) จะพิจารณาจนเห็นว่าให้เข้ารับราชการได้ โดยการประชุมปรึกษาและโคมติเป็นเอกฉันท์ตามมาตรา 42

ตามพระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับกรรมการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2518² มาตรา 9(5) กำหนดเป็นลักษณะต้องห้ามของการเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ ในกรณีที่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

ตามพระราชบัญญัติขนส่งทางบก พ.ศ. 2522³ มาตรา 96(9) กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประจำรถ ได้แก่ ผู้ขับรถ ผู้เก็บค่าโดยสาร นายตรวจ และผู้บริการในประเภทการขนส่งประจำทาง การขนส่งไม่ประจำทาง หรือการขนส่งโดยรถขนาดเล็ก (คือ การขนส่งทั้งหมด) ไว้ว่า ต้องไม่เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด หรือคำสั่งที่ขอมค้ายกฎหมายให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดอันได้กระทำโดยประมาทที่มีใจเกี่ยวกับการใช้รถหรือความผิดลหุโทษ หรือได้พ้นโทษมาแล้วเกินสามปี

ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522⁴ กำหนดคุณสมบัติของผู้ขอใบอนุญาตขับรถยนต์ประเภทรถยนต์สาธารณะไว้ใน มาตรา 49(8) ว่าต้องเป็นผู้ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำ

¹ราชกิจจานุเบกษา 95 (22 มิถุนายน 2521) : 5 - 35.

²ราชกิจจานุเบกษา 92 (25 มกราคม 2518) : 5 - 13.

³ราชกิจจานุเบกษา 96 (21 มีนาคม 2522) : 1 - 59.

⁴ราชกิจจานุเบกษา 96 (12 พฤษภาคม 2522) : 22 - 62.

พิพาทจนถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน ความผิดเกี่ยวกับเงินตรา ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดต่อชีวิต ความผิดต่อร่างกาย ความผิดต่อเสรีภาพ ความผิดฐานลักทรัพย์ และฉ้อโกง ความผิดฐานกรรโชก รักริบเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์ ความผิดฐานยักยอก ความผิดฐานรับของโจร และความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือโทษคำสั่งที่ขอมก้วยกฎหมายให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ หรือพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าสามปี

ในกรณีพ้นโทษมาไม่ถึงสามปี แต่พ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือน สำหรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาไม่เกินสามเดือน หนึ่งปีสำหรับโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนแต่ไม่เกินสามปี ผู้ขอรับใบอนุญาตอาจยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนโดยชี้แจงถึง เหตุผลที่ตนต้องโทษ พร้อมกับแสดงหลักฐานว่าตน เป็นบุคคลที่มีความประพฤติเรียบร้อยควรไว้วางใจให้ขัมรณยศสาธารณะได้ ซึ่งนายทะเบียนจะสอบสวนคำร้องดังกล่าว และมีคำสั่ง เห็นด้วยกับคำร้องมิให้นำบทบัญญัติ มาตรา 49 (8) มาใช้บังคับ หรือไม่เห็นด้วย โดยยกคำร้องผู้ขอมีสิทธิอุทธรณ์เป็นหนังสือต่ออธิบดีกรมตำรวจ ภายใน สิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับคำสั่งจากนายทะเบียน และคำสั่งของอธิบดีเป็นที่สุดท้าย ทั้งนี้ตามความใน มาตรา 50

ตามพระราชบัญญัติจักษุงานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2511¹ มาตรา 8 กำหนดคุณสมบัติของผู้ขออนุญาตจักษุงานไว้ในอนุมาตรา (5) ว่า ต้องไม่เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ความผิดที่เป็นลหุโทษ หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท และในอนุมาตรา (6) ว่าต้องไม่เคยต้องพิพากษาว่ากระทำความผิดกฎหมายว่าด้วยการปรามการค้าประเวณี หรือความผิดที่ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้ถือเอาการกระทำความผิดเป็นองค์ประกอบ หรือความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งมีอัตราโทษถึงจำคุก

3. สิทธิในเรื่องอื่น ๆ

สิทธิในเรื่องอื่น ๆ เช่น สิทธิในการเป็นกรรมการ ตัวแทนของหมู่บ้าน ซึ่งมีลักษณะเป็นเกียรติ และทำงานรับใช้สังคม ได้แก่

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522¹ มาตรา 14 กำหนดคุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงาน เพื่อทรงไว้ซึ่งความเป็นธรรมในคดีพิพาทระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างไว้ในอนุมาตรา (5) ว่า ต้องไม่เป็นผู้อยู่ต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ

ตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522² มาตรา 11(5) กำหนดคุณสมบัติของผู้เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมพิจารณาความเหมาะสมของผู้ที่จะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ว่าต้องไม่ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่โทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ

ตามพระราชบัญญัติการระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. 2522³ มาตรา 10 (11) กำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการกลางผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคัดเลือกจากราษฎรในหมู่บ้าน โดยการเลือกตั้ง และบุคคลในคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ จากการคัดเลือกของคณะกรรมการกลาง เพื่อช่วยในการพัฒนาหมู่บ้าน บำบัดทุกข์บำรุงสุขของราษฎร ป้องกันและบรรเทาภัย ฯลฯ ต้องไม่เป็นผู้เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด หรือคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมายให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ หรือพ้นโทษมาสามปีแล้ว

4. ข้อสังเกตและข้อพิจารณาเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิของผู้พ้นโทษ

ก) การจำกัดสิทธิของผู้พ้นโทษโดยบทบัญญัติของกฎหมาย ใ้กว้างหลักทั่วไปเป็นการจำกัดสิทธิเฉพาะผู้เคยต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกในความผิดที่ได้กระทำ

¹ราชกิจจานุเบกษา 96 (11 พฤษภาคม 2522) : 1 - 20.

²ราชกิจจานุเบกษา 96 (22 เมษายน 2522) : 21 - 34.

³ราชกิจจานุเบกษา 96 (10 พฤษภาคม 2522) : 18 - 35.

โดยเจตนาและยกเว้นการจำกัดสิทธิแก่ผู้ต้องโทษ เฉพาะกระทำความผิดโทษ หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท กว้างเหตุนั้นถือว่า เป็นผู้ที่ไม่มีจิตใจชั่วร้ายไม่เป็นภัยต่อสังคม และสังคมในทางกฎหมายก็ยอมให้อภัยแก่ผู้กระทำผิดเพียงสองประเภทดังกล่าว เท่านั้น¹

ข) คำว่า "เคยรับโทษตามคำพิพากษา" หรือ "พ้นโทษ" ทำให้เห็นได้ว่าข้อจำกัดสิทธิดังกล่าวเป็นผลเฉพาะผู้ที่ได้รับโทษจากคำพิพากษาแล้ว เท่านั้น ไม่ว่าจะรับบางส่วนหรือทั้งหมด โดยไม่หมายรวมถึงผู้กระทำผิดที่ศาลได้พิพากษาให้ลงโทษจำคุกแล้ว แต่หนีพ้นจากการถูกลงโทษไปโดยฉ้อฉลเลยอายุความการลงโทษและการได้รับโทษจากนั้นก็จะต้องเป็นการรับโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลไทย² ซึ่งได้พิพากษาให้ลงโทษจำคุก โทษจำคุกนั้นอาจจะเป็นโทษที่ลดจากโทษประหารชีวิต ตามมาตรา 52 ประมวลกฎหมายอาญาก็ได้ แต่ต้องลดลงโดยคำพิพากษาของศาล³ การไต่ลดโทษหรือเปลี่ยนเป็นโทษจำคุกโดยผลของการอภัยโทษ ไม่ถือว่าเป็นการต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก⁴ จากความจำเป็นที่ต้องตีความโดยเคร่งครัดเช่นนี้เอง ทำให้เห็นถึงความขัดแย้งกับสามัญสำนึกที่ว่าผู้ต้องโทษประหารชีวิตย่อมจะเป็นภัยมากกว่าผู้ต้องโทษจำคุก แต่กลายเป็นว่าเมื่อผู้ต้องโทษประหารชีวิตตามคำพิพากษาได้รับการลดโทษเป็นโทษจำคุก โดยผลของการอภัยโทษ และถูกนำตัวไปควบคุมไว้ในเรือนจำ เช่นเดียวกับผู้ต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษา ครั้นเมื่อพ้นโทษกลับไม่ต้องถูกจำกัดสิทธิเหมือนผู้ต้องโทษจำคุก ผลร้ายที่ผู้ต้องโทษจำคุกได้รับจึงมากยิ่งขึ้นไปกว่าผู้ต้องโทษประหารชีวิต

ทำนองเดียวกัน การที่ศาลได้พิพากษากำหนดโทษปรับแก่ผู้กระทำผิด แต่ผู้กระทำผิดหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับจนศาลใช้วิธีการบังคับชำระค่าปรับโดยสั่งกักขังแทนค่าปรับ ตามมาตรา 29 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และผู้ที่ถูกกักขังนั้นอาจถูกสั่งเปลี่ยนเป็นโทษจำคุกได้

¹ รมยพช ศรียิ่งยงค์, "เขาจะเป็นคนดีได้อย่างไร", บทบัญญัติ 20, (ธันวาคม 2514):813.

² จิตติ กิ่งศกดิ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา, ภาค 1, ตอนที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2517), หน้า 551.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 554.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

ตามมาตรา 27 เมื่อมีการฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ หรือวินัยของสถานที่กักขัง (ตามนัยคำพิพากษา ศาลฎีกาที่ 403/2517 2517 ถ. 231) กรณีดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่ายอมจะถือไม่ถือว่าเป็นการ ต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลเช่นกัน เพราะในคำพิพากษาศาลได้กำหนดโทษปรับแก่ผู้ กระทำผิด และการต้องโทษจำคุกภายหลัง เป็นผลที่ตามมาจากการกักขังบังคับชำระค่าปรับ แต่ หากเป็นการต้องโทษกักขัง ซึ่งเปลี่ยนมาจากโทษจำคุก มาตรา 23 ประมวลกฎหมายอาญา ค่าย เหตุผลในการหลีกเลี่ยงการต้องโทษจำคุกในระยะสั้น แล้วต่อมาถูกศาลสั่ง เปลี่ยนเป็นโทษจำ คุกตามมาตรา 27 แห่งประมวลกฎหมายอาญาก็ กรณีนี้ น่าจะถือได้ว่าเป็นการต้องโทษจำคุกตาม คำพิพากษา ค่าย เหตุที่ศาลเองก็มีดุลพินิจในที่สุดว่าผู้ที่ครั้งแรกเห็นสมควรไม่ให้ต้องรับโทษจำคุก จะได้ไม่ต้องถูกตราหนาวา เขาคูมาแล้ว เป็นที่รัง เกียจของสังคม ตลอดจนถูกคดีสิทธิบางประการ¹ นั้น จำเป็นต้องให้ได้รับโทษจำคุกเพราะประพฤติดังระเบียบ หรือผิดเงื่อนไขที่ศาลกำหนด หรือ ต่อมาถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกในคดีอื่น ซึ่งพฤติการณ์ดังกล่าว ย่อมแสดงว่าผู้ต้องโทษกักขัง นั้นไม่สมควรที่จะได้รับการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกอีกต่อไป และในถ้อยคำของกฎหมายในบทบัญญัติ มาตรา 23 แห่งประมวลกฎหมายอาญาและในคำพิพากษาของศาลเองก็กำหนดให้เห็นว่า การลง โทษกักขัง เป็นการให้ลงโทษแทนจำคุก² ฉะนั้น เมื่อมีเหตุให้ศาลเปลี่ยนโทษกักขัง เป็นโทษจำคุก จึงเท่ากับเป็นการยกเลิกโทษกักขัง เสียให้ลงโทษจำคุกตามคำพิพากษาแต่เดิม (ซึ่งตามมาตรา 27 กำหนดให้ลงโทษได้ไม่เกินกว่ากำหนดเวลากักขังที่ยัง เหลืออยู่)

ค) ประเภทของสิทธิที่กฎหมายจำกัดแก่ผู้พ้นโทษ โดยเฉพาะสิทธิในการประกอบอาชีพ ดูเหมือนว่าถ้าการประกอบอาชีพใดสามารถจะกำหนดคุณสมบัติไว้ในกฎหมายได้ หรือต้องได้รับ อนุญาตตามที่กฎหมายกำหนดก่อน ผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกมาแล้วจะรับสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นผู้ไร้อำนาจ เกียรติ ไม่สมควรไว้วางใจให้ปฏิบัติหน้าที่ใดในประเภทงาน หรืออาชีพที่กำหนดเพราะอาจใช้ คำแห่งหน้าที่ อาชีพ ดังกล่าวหาความเดือดร้อนให้กับประชาชนทั่วไป เคยถือเป็นบุคคลที่มีสภาพ ที่น่าจะเป็นภัยแก่ผู้อื่นอยู่เสมอ การที่กฎหมายจำกัดสิทธิดังกล่าวจึง เป็นมาตรการที่กฎหมายให้ใช้

¹ จิตติ ศิงสภิตย์ , คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1, ตอน 2, หน้า 991.

² ดู เชิด รัตตะบุตร , "โทษกักขังแทนโทษจำคุก", บทบัญญัติ 28 (ธันวาคม 2514):

บังคับอย่างวิธีการ เพื่อความปลอดภัย ซึ่งมีสำร่สำคัญ เป็นการป้องกันให้ประชาชนปลอดภัย การใช้วิธีการ เพื่อความปลอดภัยไม่คำนึงถึงความรับผิดชอบทางอาญาของผู้กระทำผิด แต่คำนึงถึงลักษณะ หรือสภาพของบุคคล โคนแก่ "สภาพที่เป็นอันตราย" (état dangereux) กำหนดเวลาการใช้วิธีการ เพื่อความปลอดภัยขึ้นอยู่กับสภาพที่เป็นอันตรายหมดไปหรือยัง ทั้งนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมหรือเลิกใช้ได้ตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพที่เป็นอันตรายนั้น¹ การจำกัดสิทธิที่กฎหมายกำหนดแก่ผู้พ้นโทษในบางประเภท เช่น การจำกัดสิทธิในการขอใบอนุญาตขับรถยนต์ สาธารณะตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 จึงกำหนดระยะเวลา หรือกำหนดให้มีคณะกรรมการพิจารณาว่าก่อนการจำกัดสิทธิแก่ผู้พ้นโทษในบางกรณี เพื่อให้แน่ใจได้ว่าผู้พ้นโทษมีความประพฤติเรียบร้อย ควรไว้วางใจให้รับหน้าที่การงานนั้น ๆ ได้ โดยไม่เสียหายแก่การงาน หรือต่อประชาชนทั่วไป การที่ผู้พ้นโทษสามารถอยู่ในสังคมได้โดยไม่หันกลับไปกระทำผิดอีกในระยะเวลาที่กำหนด (โดยทั่วไปกำหนดระยะเวลาไว้ 3 หรือ 5 ปี หลังพ้นโทษ) ก็เป็นเรื่องพิสูจน์ถึงลักษณะที่ไม่เป็นอันตรายอีกต่อไป หรือเป็นผู้ที่สมควรไว้วางใจได้อย่างหนึ่ง

เมื่อพิจารณาในชั้นนี้แล้ว จะเห็นได้ถึงข้ออ้างในการจำกัดสิทธิของผู้พ้นโทษก็คือ ข้ออ้างเรื่องสภาพที่เป็นอันตราย โดยกฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาทุกคนยัง เป็นผู้ที่มีสภาพเป็นอันตราย และเพื่อการป้องกันความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม จึงกีดกันคุณสมบัติของผู้พ้นโทษไว้ก่อนจนกว่าจะแน่ใจได้ว่าความเสียหายจะไม่เกิดขึ้น ซึ่งหากพิสูจน์ได้ว่าสภาพเป็นอันตรายนั้นหมดไปเสียแล้ว ก็ไม่มีข้ออ้างในเรื่องความจำเป็นเพื่อสังคมส่วนรวมได้อีก ปรากฏจึงคงมีอยู่ว่ากฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษพิสูจน์ตัวเอง และสังคมยอมให้อภัยแก่ผู้พ้นโทษนั้นเพียงใด

ข. ปัญหาการเข้าสู่สังคม

โดยหลักแล้ว ผู้พ้นโทษควรจะต้องพร้อมทั้งทางวัตถุ และทางอารมณ์ เพื่อเชื่อมช่องว่างระหว่างชีวิตในและนอกกำแพงคุก แต่ผู้พ้นโทษก็มักประสบปัญหามากมายในการกลับ เข้าสู่สังคม

¹ โกลแมน ภัทรภรณ์, "เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายอาญา เปรียบเทียบและอาชญาวิทยา 2", หน้า 12.

โดยเฉพะปัญหาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การหางานทำ และปัญหาทางอารมณ์จิตใจ ผู้พ้นโทษจะรู้สึกกังวลต่อบทบาทของตนในสังคมว่า สังคมจะยอมรับเขาหรือไม่ กังวลว่ามีประวัติคุกตารางจะหางานทำไม่ได้ และผลของการถูกลงโทษจำคุก ซึ่งมีลักษณะเป็นการคุมครอง ทำให้ผู้ต้องโทษเกิดความรู้สึกอ่อนแออยากพึ่งคนอื่น ไม่มีความเชื่อมั่นความเป็นตัวของตัวเอง¹ เมื่อได้พบกับความยากลำบากในการประกอบอาชีพ ไม่ได้รับการไว้วางใจ ถูกรังเกียจจากสังคม จึงทำให้ผู้พ้นโทษมีความรู้สึกสูญเสียซึ่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความรู้สึกทางจิตใจถูกทำลาย ซากก้ำลึงใจ ทำให้ขาดความสำนึกนึกชอบ และเหตุผลพิจารณาญาณไม่ถูกต้องในที่สุด² บางรายอาจประสบปัญหาการปรับตัวเข้ากับครอบครัวของตนเอง หรือยังคงต้องประสบกับปัญหาและสิ่งแวดล้อมเก่าที่ยังแก้ไขไม่ได้ บ้างก็ทำให้เกิดความเห็นแก่ตัว กระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่ชอบด้วยกฎหมายอีก ผลของการถูกลงโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกในกรณีนี้ จึงเป็นอุปสรรคต่อการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิด และอาจเป็นผลกระทบไปถึงครอบครัวของผู้พ้นโทษด้วย กล่าวคือ

1. ผลต่อตัวผู้พ้นโทษ

เนื่องจากสังคมรังเกียจตัวผู้พ้นโทษ มีทัศนคติต่อผู้พ้นโทษว่าเป็นคนชั่วคุก (ex-convict) เป็นคนที่ไม่น่าไว้วางใจ เป็นอันตรายต่อสังคม โดยไม่คำนึงว่าเขาได้รับโทษสำหรับความผิดที่เขากระทำไปแล้ว³ ทำให้เป็นการยากแก่ผู้พ้นโทษที่จะดำรงชีวิตได้โดยปกติสุขในสังคม การหางานทำเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว ก็มักจะประสบกับความยากลำบาก แม้แต่หน่วยงานของรัฐเอง

¹W.H. Pearee, "โครงสร้าง หน้าที่ และความมุ่งหมายของบริการคุมประพฤติ และสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ" ในรายงานสัมมนาเรื่องอาชญากรรมกับการป้องกันสังคม ว่าด้วยการนำระบบคุมประพฤติมาใช้ในประเทศไทย, แพลโคโย วิจิตร ระวิวงศ์ (กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519).

²คณะรัฐมนตรี, คณะกรรมการอาชญากรรมวิจัย, เอกสารการประชุมสัปดาห์แห่งการป้องกันอาชญากรรม (พระนคร: กรมตำรวจ, 2498) หน้า 177.

³Stephen Schafer, Introduction to Criminology, p.245.

ก็กีดกันคุณสมบัติ ทำให้นายจ้าง หรือเจ้าของกิจการที่ลงทุนไปเพื่อการประกอบอาชีพของคนที่ตั้งข้อรังเกียจผู้พันโทสไปช่วย และปฏิเสธที่จะรับพวกเขาเข้าทำงาน¹ เมื่อสังคมไม่ยอมรับเขา ทำให้ต้องประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจ อยู่ในภาวะถูกกีดกันทางจิตใจ อารมณ์ ในที่สุดความพยายามที่จะกลับตน เป็นพลเมืองดีของผู้พันโทสก็จะลดน้อยถอยลง จนอาจหันไปกระทำผิดอื่นอีก

จากการศึกษาข้อมูลทางสถิติของกรมราชทัณฑ์ แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่สูงขึ้นของผู้กระทำผิดอื่น ซึ่งเคยต้องโทษจำคุกมาแล้ว โดยการสำรวจประวัติของผู้ต้องขังประเภทเด็กชายและอุทธรณ์ฎีกาในระหว่างปี พ.ศ. 2517 - 2521 ปรากฏว่า มีผู้ต้องขังที่มีประวัติการต้องโทษจำคุกมาแล้วคิดเป็นร้อยละ 14.6 ร้อยละ 15.7 ร้อยละ 16.1 และร้อยละ 17.3 ของผู้ต้องขังประเภทเด็กชายและอุทธรณ์ฎีกาทั้งหมดตามลำดับ ซึ่งได้กล่าวถึงสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำประการหนึ่ง ได้แก่ การไม่ยอมรับผู้พันโทสของสังคมและชุมชน² ทั้งนี้ตามทฤษฎีของ ดร.วิลเลียม ฮีลีย์ (Dr. William Healy) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม (Anti-Social) ซึ่งจะนำไปสู่การคิดทำลายสังคม (Disorganised) หรือเป็นอาชญากรตลอดไปว่า : "อำนาจจิตใจที่ทำให้เกิดเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมก็คือ ความนึกหวังที่จะได้รับความพอใจตามที่สังคมยอมรับ" ซึ่งอาการ เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมเป็นปฏิกิริยาอย่างหนึ่งที่ต้อง เกิดขึ้นเสมอสำหรับบุคคลที่ถูกสังคมประทุษร้าย³ ผลของการถูกลงโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุก นอกจากเป็นอุปสรรคต่อการกลับเข้าสู่สังคมของผู้พันโทสแล้วยังมีผลเป็นสาเหตุของการกระทำผิดอื่นของผู้พันโทสด้วย เพราะแม้ว่าผู้พันโทสมีความปรารถนาที่จะกลับใจ แต่อุปสรรคที่ชักขวางต่อความตั้งใจอันดีมีมากมาย ทำให้ความปรารถนาของเขาไม่อาจสำเร็จลงได้และอุปสรรคดังกล่าว

¹ รณยุทธ ศรียิ่งยงค์, "เขาจะเป็นคนดีได้อย่างไร?", หน้า 813.

² กระทรวงมหาดไทย สำนักนโยบายและแผน, "(ร่าง)เค้าโครงแผนมหาดไทย ปี 2522", พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร:สำนักนโยบายและแผน, 2523) หน้า 53.

³ ร.ค.ท.ชาตรี ศรีนวนทศ, "การลงโทษจำคุก" (วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาโททางนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2502) หน้า 84.

เกิดจากระบบของสังคมเอง จนกล่าวกันว่าระบบสังคมเป็นใจให้ผู้พ้นโทษกระทำผิดฐานไม่เช็ดหลาบ¹

2. ผลต่อครอบครัว ชื่อเสียงวงศ์ตระกูลของผู้พ้นโทษ

นอกจากคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกจะมีผลให้สังคมรังเกียจตัวผู้พ้นโทษแล้ว ยังมีผลถึงชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล บิดา มารดา พี่น้อง และโดยเฉพาะบุตรของผู้พ้นโทษ ซึ่งจะกลายเป็นเด็กมีปัญหา เป็นแนวโน้มให้เกิดการกระทำผิดของเด็ก ความลำบากและสิ่งกีดกันที่กระทบถึงครอบครัวของผู้พ้นโทษ ทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวทั้งครอบครัว โกรธแค้นจองเวร ไม่สิ้นสุดกว่ารู้สึกถึงการไม่ได้รับความยุติธรรมจากสังคม

ข้อยืนยันถึงความลำบากของผู้พ้นโทษก็คือ การที่รัฐจัดให้มีการช่วยเหลือผู้พ้นโทษในค้ำต่าง ๆ เป็นการยอมรับและทราบถึงข้อขัดข้องดังกล่าว ตลอดจนเล็งเห็นผลสุดท้ายที่สังคมจะได้รับตอบแทนคือ ปัญหาอาชญากรรมที่จะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น² หากผู้พ้นโทษหันกลับ ไปกระทำผิดอีก เพราะผู้พ้นโทษยอมใคร่รู้ถึงความลำบากทั้งนอกและในคุกมาอย่างค้ำแล้ว การประกอบอาชญากรรมครั้งต่อ ๆ ไป ก็คิดแต่เพียงให้ลี้ภัยพ้นจากมาตรการควบคุมให้ได้ โดยทราบค้ำว่าหากถูกจับได้จะได้รับโทษตอบแทนหนักขึ้นกว่าเดิม อนึ่ง เพื่อสนับสนุนให้เห็นถึงปัญหาการกลับเข้าสู่สังคมของผู้พ้นโทษ จึงสมควรจะได้ศึกษาในรายละเอียดเกี่ยวกับการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษโดยสรุป

การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ

เนื่องจากการลงโทษจำคุกตามแนวความคิดของการลงโทษในปัจจุบัน เป็นการลงโทษที่มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ต้องโทษและสังคมด้วยกันทั้งสองฝ่าย โดยรัฐยอมลงทุนในการฝึกอบรมปรับปรุงแก้ไข เพื่อหวังผลจะให้ผู้ต้องโทษกลับตนเป็นคนดี อันเป็นผลในอนาคหลังจากพ้นโทษ ทำให้จำเป็นต้องมีขั้นตอนของการติดตามผล (follow up) ที่พร้อมจะช่วยเหลือแนะนำแนวทาง

1 คณะรัฐมนตรี คณะกรรมการอาชญากรรมวิจัย, เอกสารการประชุมสัปดาห์แห่งการป้องกันอาชญากรรม, หน้า 178.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 175-176.

ที่ถูกต้องแก่ผู้พ้นโทษ และทำให้การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ (after care) เป็นขั้นตอนสำคัญ
ของวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดอย่างหนึ่ง¹

การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ (after care) เป็นการสงเคราะห์และส่งเสริมผู้
พ้นโทษให้เป็นพลเมืองดี และเอาตัวรอดได้ในสังคมต่อไป โดยเฉพาะเป็นการเชื่อมโยงระหว่าง
ผู้พ้นโทษมาใหม่ ๆ กับสังคม ด้วยการให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิต ให้ความช่วยเหลือในด้าน
ที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้า และการหางานทำ เพื่อตัดความกังวลใจของผู้พ้นโทษ หรือความรู้สึก
ว่าถูกตัดขาดจากสังคมหรือสังคมรังเกียจ² จึงถือเป็นหน้าที่ของสังคม (duty of society)³
ที่จะให้การสงเคราะห์แก่ผู้พ้นโทษ เพราะเมื่อสังคมเป็นฝ่ายทำให้ผู้พ้นโทษรู้สึกถึงความ
ยากลำบาก สังคมก็ต้องมีส่วนรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติต่อเขา ปรัชญาพื้นฐานเกี่ยวกับ
การนำเอาสังคมมาสู่กระบวนการนี้ ออสการ์ ไวลด์ ได้เขียนไว้จากประสบการณ์ว่า : คนเป็น
จำนวนมากเมื่อพ้นโทษแล้วก็ยังแมกคุกไปควยในอากาศ และซ่อนคุกไว้ในหัวใจในฐานะที่เป็นความ
อับอายอย่างยิ่ง สังคมถือว่าคนมีสิทธิจะลงโทษใครก็ได้ แต่สังคมก็มักมองอะไรก็เกินไปและไม่รู้
ว่าได้ทำอะไรลงไป เมื่อได้ลงโทษผู้ที่ทำผิดแล้วสังคมก็ปล่อยเขาไปตามยถากรรม โดยทอดทิ้งเขา
ผู้นั้นในช่วงเวลาที่หน้าที่ของสังคมต่อผู้ที่ถูกลงโทษเพิ่งจะเริ่มต้น⁴

ก. การช่วยเหลือในกระบวนการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ

คงกล่าวแล้วว่าความมุ่งหมายของการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ เพื่อการส่งเสริมให้ผู้พ้นโทษ
เป็นพลเมืองดี และเอาตัวรอดได้ในสังคมต่อไป กระบวนการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดโดยการ
สงเคราะห์ผู้พ้นโทษที่สมบูรณ์ จึงต้องให้การสงเคราะห์ทั้งทางค่านิยม จริยธรรมและ

¹Stephen Schafer, Introduction to Criminology, p.247.

²ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑ์วิทยา, หน้า 566 - 567.

³Stephen Schafer, Introduction to Criminology, p.247.

⁴W.H. Pearee, "โครงสร้าง หน้าที่ และความมุ่งหมายของบริการคุมประพฤติ
และสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ"

ศีลธรรม

การช่วยเหลือในกระบวนการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษโดยทั่วไปจะเป็นการช่วยเหลือเพื่อให้มีอาชีพสามารถหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ มีการจัดตั้งกองทุนให้สำหรับเป็นทุนในการสร้างตัว บริการให้คำแนะนำช่วยแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เช่นในประเทศออสเตรเลียได้มีการอบรมแนะแนวจัดหางานให้ผู้พ้นโทษโดยการร่วมมือกันระหว่างหน่วยจัดหางานของรัฐบาล (The Commonwealth Employment Service) กับสหภาพแรงงาน (Trade Union) ในประเทศอังกฤษสมาคมสงเคราะห์และติดตามผู้พ้นโทษแห่งชาติ (The National Association for Care and Resettlement of Offenders) ให้เจ้าหน้าที่พิจารณาให้การสงเคราะห์และติดตามผู้พ้นโทษ มุ่งช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้ให้มีโอกาสตั้งตนประพฤติชอบ ประกอบอาชีพสุจริตไม่หวนไปกระทำผิดซ้ำอีก นอกจากนี้ได้จัดสร้างบ้านกึ่งวิถี (Halfway-Houses) ลักษณะคล้ายหอพักจำนวนหลายแห่ง ตั้งอยู่ในที่คมนาคมสะดวกเหมาะสม จัดให้ผู้ต้องขังที่จะพ้นโทษหรือพ้นโทษใหม่ ๆ ไปอยู่ เพื่อความสะดวกในการรับจ้างทำงานกับเอกชนภายนอก¹ ทั้งนี้วัตถุประสงค์จะต้อง เป็นการจัดหาบริการนานาชนิด เพื่อสนองความต้องการที่แตกต่างกันไปของผู้พ้นโทษ และการนำเอาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมด้วย จะช่วยให้มีการสนับสนุนจากประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องการ²

ในประเทศไทย สภาสังคมสงเคราะห์ฯ ได้จัดตั้ง "บ้านสวัสดิ์" โดยความร่วมมือของมูลนิธิบุญลือสงเคราะห์ ในความอุปถัมภ์ของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นบ้านกึ่งวิถี (Halfway-House) แห่งแรกสำหรับการเตรียมตัว เตรียมใจผู้พ้นโทษให้พร้อมที่จะดำเนินชีวิตพลเมืองต่อไปในลักษณะประชาชนสงเคราะห์ประชาชน ให้การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษที่ตั้งใจดี

¹ประเสริฐ เมฆมณี, ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร:บริษัทการพิมพ์, 2519), หน้า 443.

²W.H. Pearee, "โครงสร้าง หน้าที่ และความมุ่งหมายของบริการคุมประพฤติและการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ" ใน รายงานการสัมมนาเรื่อง อาชญากรรมกับการป้องกันสังคม ว่าด้วยการนาระบบคุมประพฤติมาใช้ในประเทศไทย.

แต่มีปัญหา เค็ดคร่อนเฉพาะหน้าในวันพื้โทษ เช่น ไม่มีที่พักพิง ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีอาหารมือแรก ๆ และไม่มีงานทำ โดยจะให้การสงเคราะห์ในวันแรก ๆ เท่าที่จำเป็น ประเภทของการสงเคราะห์ ได้แก่ ให้ที่พักชั่วคราวไม่เกิน 7 วัน ให้เครื่องอุปโภคบริโภคตามความจำเป็น ให้คำแนะนำ แผนแนวอาชีพ และติดต่อหางานให้ทำ ให้การอบรมฝึกอาชีพ ให้อิมเงินทุนเท่าที่จำเป็น ฯลฯ¹

นอกจากนี้ ยังมีโครงการสงเสริมอาชีพและจ้คสวัสดิการให้แก่ผู้พื้โทษของกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2520 ซึ่งได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2521 เพื่อให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการสงเสริมอาชีพและช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้พื้โทษกับครอบครัวให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้โดยปกติสุขตามควรแก่ศักยภาพ ให้ประพฤดิคนเป็นพลเมืองก็ สามารถกลับมาเป็นสมาชิกและกำลังผลิตที่ดีของสังคม โดยให้กระทรวงทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือกับกระทรวงมหาดไทยด้วยซึ่งได้แก่ กรมราชทัณฑ์ กรมประชาสงเคราะห์ และกรมแรงงาน

การดำเนินงานในระยะก่อนพื้โทษ กรมราชทัณฑ์จะสอบประวัติ ความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ ปัญหาความเค็ดคร่อนที่ต้งการให้ช่วยเหลือเมื่อพื้โทษแล้วและแผนการดำเนินชีวิตในอนาคต เพื่อส่งให้กรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งจะเตรียมเยี่ยมครอบครัวให้พร้อมที่จะรับผู้ไกลพื้โทษกลับคืนสู่ครอบครัวด้วยภาวะอันปกติ กรมแรงงานก็จะเตรียมจัดหางาน หรือจ้คการฝึกวิชาชีพเพิ่มเติมให้ตามความต้งการ หากประกอบอาชีพส่วนตัว แต่ขาดทุนรอน กรมประชาสงเคราะห์ก็จะพิจารณาให้ความช่วยเหลือในเรื่องเงินทุน เมื่อพื้โทษแล้วกรมประชาสงเคราะห์ จะจัดการเป็นฐะในการกลับภูมิลำเนาเดิม กรมแรงงานจะแจ้งให้ผู้พื้โทษและกรมประชาสงเคราะห์ทราบถึงผลการจัดหางานให้ผู้พื้โทษ และกรมประชาสงเคราะห์จะจ้คส่งนักสังคมสงเคราะห์ออกเยี่ยมผู้พื้โทษตามควรแก่กรณีอีกช่วงเวลาดึง หรือจนกว่าผู้พื้โทษจะมีความเป็นอยู่และประกอบอาชีพ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, "เอกสารที่ระลึกในพิธีเปิดบ้านสวัสดิ์ วันที่ 30 ตุลาคม 2517" (เอกสารเผยแพร่)

เรียบร้อยแล้ว¹ ถ้าผู้พ้นโทษประสบปัญหาการต่อต้าน หรือความรังเกียจจากสังคม ก็จะพยายามแก้ไขทัศนคติของกลุ่มชนดังกล่าว และในการเยี่ยมเยียนถ้าพบว่าผู้พ้นโทษมีแนวโน้มจะกระทำผิดอีก ก็จะรับค่าเงินการเข้าช่วยแก้ไขในสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาในพื้นที่ หากมีความจำเป็นอาจจะขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเข้ามาช่วยแก้ไขก็ได้ ทั้งนี้การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษตามโครงการนี้ได้จัดให้มีขึ้นทั้งใน เขตกรุงเทพมหานคร และในส่วนภูมิภาค โดยให้ส่วนจังหวัดหรืออำเภอ ค่าเงินการ²

ข. ข้อชักชวนของกระบวนกรช่วยเหลือผู้พ้นโทษ

ข้อชักชวนของกระบวนกรช่วยเหลือผู้พ้นโทษมักจะเกิดจากการไม่สนับสนุนของประชาชน ซึ่งไม่เข้าใจถึงประโยชน์ของกระบวนกรปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิด และความไม่เข้าใจของผู้พ้นโทษเองที่เห็นว่า งานสงเคราะห์ผู้พ้นโทษเป็นกระบวนกรอบรมให้กระทำการใดอย่างมีเหตุผล³ ทำให้ผู้พ้นโทษยังรู้สึกว่าเขาไม่มีอิสรภาพ ต้องอยู่ภายใต้การสอดส่องดูแลของเจ้าพนักงาน และมีความรู้สึกต่อต้าน แทนที่จะใคร่รู้ถึงความช่วยเหลือให้ความร่วมมือเข้าปรึกษาหารือเมื่อประสบปัญหา การแก้ไขข้อชักชวนจึงอยู่ที่การให้การศึกษแก่ประชาชนให้เข้าใจถึงเป้าหมายของการแก้ไขผู้กระทำผิดที่แท้จริง และการให้การสงเคราะห์ทางจิตใจแก่ผู้พ้นโทษด้วย เพราะปรากฏว่าการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษโดยทั่วไปจะเป็นการสงเคราะห์ทางวัตถุ ซึ่งอาจช่วยสร้างความสวยงามและ

¹ตามระเบียบวิธีปฏิบัติของกรมประชาสงเคราะห์กำหนดไว้ให้มีการเยี่ยมผู้พ้นโทษทั้งหมด 4 ครั้ง เป็นอย่างน้อยในระยะเวลา 5 เดือน หากยังมีปัญหาอันใดอีกก็จะยังคงเยี่ยมต่อไปเป็นระยะ ๆ จนกว่าจะเชื่อได้ว่าผู้พ้นโทษกลับตัว เป็นพลเมืองดีแล้ว.

²กรมประชาสงเคราะห์, "คู่มือการปฏิบัติตามโครงการสงเสริมอาชีพและจิตสวัสดิการให้แก่ผู้พ้นโทษ ของกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2520", (นนทบุรี: โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด กรมประชาสงเคราะห์, ม.ป.ป.).

³W.H. Pearee, "โครงสร้างหน้าที่ และความมุ่งหมายของบริการคุมประพฤติ และการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ".

รวบร้อนจากภายนอก แต่ขาดการสงเคราะห์ทางค่านิจใจ ไม่มีการเร้าใจให้ผู้นโทษเกิดความศรัทธาที่จะฟื้นฟูตัวเองและกลับใจเป็นคนดี

กระบวนการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดโดยการสงเคราะห์ผู้นโทษที่สมบูรณ์ จะต้องให้ผู้นโทษได้รับอิสระภาพ และมีเสรีภาพเหมือนกับพลเมืองดีทั่ว ๆ ไป ให้การสงเคราะห์ทางกายนอกร่าง เสริมความสามารถคุณลักษณะที่บกพร่อง และให้การสงเคราะห์ทางค่านิจใจเร้าใจให้เกิดความตื่นตัว มีความปรารถนาอันดีมีกำลังใจของตนเอง มีความตั้งใจอันเด็ดเดี่ยวที่จะปรับปรุงตัวเอง และใช้ชีวิตอันมีค่าให้เกิดประโยชน์แก่สังคม เพื่อที่จะได้รับการยกย่องนับถือมีเกียรติโดยเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในสังคม¹ ทั้งนี้การสงเคราะห์ผู้นโทษที่สมบูรณ์จะช่วยให้ผู้กระทำผิดกลับเป็นพลเมืองที่มีประโยชน์และมีค่าของสังคมต่อไป

จึงเห็นได้ว่า ตามแนวความคิดของการสงเคราะห์ผู้นโทษ ผู้นโทษควรจะได้รับปฏิบัติในฐานะ เป็นสมาชิกที่เท่าเทียมกับสมาชิกอื่นในสังคม การสงเคราะห์ผู้นโทษจะไร้ประโยชน์ที่แท้จริง หากผู้นโทษจะยังคงมีความรู้สึกอับอาย หรือถูกทำให้เสียเปรียบในสังคม จึงทำให้เกิดแนวความคิดที่ว่า เป็นการไม่ยุติธรรมต่อผู้นโทษที่ยังคงไว้ซึ่งการสูญเสียสิทธิทั้งปวง ทั้งที่ได้รับโทษต่อการกระทำของเขาแล้ว และเมื่อการลงโทษสิ้นสุดลง เครื่องหมายหรือการตราหน้าว่าเป็นผู้กระทำผิดควรจะสมล้างไปด้วย การทำให้กลับคืนดี (legal rehabilitation) หรือการทำให้สิทธิที่สูญเสียไปโดยผลของการถูกลงโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจากคุกกลับคืนมา จึงอยู่ในกระบวนการสงเคราะห์ผู้นโทษอย่างหนึ่ง²

ประโยชน์และผลเสียของการคงไว้ซึ่งผลของคำพิพากษาลงโทษจากคุกต่อผู้นโทษ

สรุปได้ว่าผลของคำพิพากษาลงโทษจากคุกต่อผู้นโทษ เป็น เครื่องหมายแสดงถึงความเป็นคนชั่วก มีลักษณะที่เป็นอันตราย ไม่น่าไว้วางใจและน่ารังเกียจที่จะคบค้าด้วย ผู้นโทษจึงถูกจำกัด

¹คณะรัฐมนตรี คณะกรรมการอาชญากรรมวิจัย, เอกสารการประชุมสัมมนาแห่งการป้องกันอาชญากรรม, หน้า 183 - 184.

²Stephen Schafer, Introduction to Criminology, p.246.

ทัศนคติบางประการและทำให้ประสบความสำเร็จอย่างมากในการกลับเข้าสู่สังคม ผลของคำพิพากษาลงโทษจำคุกจึง เป็นผลร้ายแก่ผู้พ้นโทษนอกเหนือไปจากโทษที่ตนได้รับมาแล้วจนครบถ้วนตามคำพิพากษา และเป็นผลที่ตามมาจากเหตุที่ผู้พ้นโทษเคยได้รับโทษจำคุก ซึ่งสังคมเป็นผู้กำหนดผลร้ายโดยการกีดกันทั้งข้อรังเกียจ และการทัศนคติใด ๆ ในรูปของกฎหมาย

ก. ประโยชน์

การคงไว้ซึ่งผลของคำพิพากษาลงโทษจำคุกต่อผู้พ้นโทษ อาจจะสามารถเป็นประโยชน์ได้ 2 ประการคือ

1. ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของการข่มขู่ โดยให้คงไว้ เป็นส่วนประกอบของโทษจำคุก เพื่อให้ผู้ที่คิดจะกระทำความผิดต้องยับยั้งชั่งใจให้จงหนักว่า หากกระทำความผิดแล้วอาจต้องได้รับโทษจำคุกเป็นการตัดขาดจากสังคมภายนอกที่ไม่สิ้นสุกกล่าวคือ แม้จะพ้นโทษแล้วก็ยังคงถูกตัดขาดจากสังคมตลอดไป ซึ่ง เมื่อพิจารณาถึงขอบข่ายของโทษจำคุกจริง ๆ แล้ว เห็นว่ากฎหมายก็ไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ในชั้นนี้เท่าใดนัก หากเป็นแต่เพียงผลที่ได้จากการที่สังคมรู้สึกเกลียดชังต่อผู้ต้องโทษจำคุก ส่วนการข่มขู่ซึ่งนับ เป็นมาตรการที่กฎหมายต้องการจะมีเพียง เพื่อบังคับ เป็นเหตุเพิ่มโทษ เมื่อกระทำความผิดอีกเท่านั้น

2. ประโยชน์ในการใช้ เป็นวิธีการ เพื่อความปลอดภัย จะปรากฏจากข้อกำหนดของกฎหมายพิเศษต่าง ๆ ที่อ้าง เหตุผลในการป้องกันความเสียหายของสังคมส่วนรวม โดยตัดโอกาสในการประกอบอาชีพหรือการกระทำความผิดบางประการที่มีผลเกี่ยวข้องกับสังคมส่วนรวม ด้วยเกรงว่าผู้พ้นโทษซึ่ง เป็นผู้มีความประพฤติในทาง เสื่อมเสียมากอันจะอาศัยโอกาสดังกล่าวทำความเสียหายแก่สังคม ทั้งนี้จะคืนสิทธิหรือโอกาสให้แก่ผู้พ้นโทษ เมื่อแน่ใจ ใจได้ว่าผู้พ้นโทษ เป็นผู้มีความประพฤติดีแล้ว และจะไม่ทำให้เกิดความเสียหายแก่สังคมอีก

ข. ผลเสีย

ผลเสียของการคงไว้ซึ่งผลของคำพิพากษาลงโทษจำคุกต่อผู้พ้นโทษได้แก่ การ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการกระทำความผิดอีก อันเนื่องมาจากการ ไม่ยอมรับและการกีดกันของสังคมทั่วไป ซึ่งการ ไม่คบค้าไม่ยอมรับผู้พ้นโทษเข้าไว้ในสังคมของคนดี เป็นผลทำให้เขาหมกมุ่นใจที่จะกลับความประพฤติของตน เสียใหม่ และหันไปคบค้ากับสมาคมของคนชั่ว สมคบกัน

กลับมาทำร้ายสังคมของคนดีในที่สุด¹ ประโยชน์ที่คิดว่าจะได้จึงไม่น่าจะคุ้มกับผลร้ายที่ตามมาในภายหลัง นอกจากนี้การคงไว้ซึ่งผลของคำพิพากษายังเป็นการชดเชยกับหลักการทางอาชญาวิทยา หลักการทางทัณฑวิทยา และหลักความเป็นธรรมด้วย

1. หลักการทางอาชญาวิทยา

อาชญาวิทยา (Criminology) คือ การศึกษาถึงพฤติกรรมในแง่ต่าง ๆ ของอาชญากร เป็นคนว่า ศึกษาถึงสาเหตุต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การประกอบอาชญากรรม ตลอดจนการป้องกันแก้ไขอาชญากรรม โดยพิจารณาว่า การกระทำที่ฝ่าฝืนหรือขัดแย้งนั้น เกิดขึ้นได้อย่างไร อะไร เป็นปัจจัยที่มีส่วนทำให้บุคคลนั้น ไม่สามารถปรับปรุงหรือปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับกฎหมาย เพื่อให้ได้ทราบถึงปัจจัยอันประกอบกัน เป็นเหตุให้ผู้นั้นกระทำความผิด และหาทางชดเชยปัจจัยดังกล่าว เป็นการดำเนินการควบคุมและป้องกันอาชญากรรม²

จากการศึกษาถึงสาเหตุที่ผลักดันให้บุคคลกระทำความผิด ปัจจุบันได้เล็งเห็นว่า สาเหตุในทางสิ่งแวดล้อมและสังคมเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุด โดยอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและสังคมจะค่อย ๆ เปลี่ยนลักษณะจิตใจ อารมณ์ และทัศนคติ ซึ่งรวมเรียกว่า บุคคลิกภาพ (personality) ให้มีแนวโน้มไปสู่การประกอบอาชญากรรมได้ง่าย และเมื่อโอกาสหรือสถานการณ์อำนวย บุคคลนั้นก็ประกอบอาชญากรรมทันที ดังสมการของความประพฤติก่อไป³

ธรรมชาติดั้งเดิม + สิ่งแวดล้อม = บุคคลิกภาพ

บุคลิกภาพ + สถานการณ์ = พฤติกรรม

การป้องกันอาชญากรรม หรือพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายหรือการกระทำความผิด จึงจำเป็นต้องกระทำพร้อมกันหลาย ๆ ด้าน และให้สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยจะต้องมุ่งความสนใจลงไปถึงปัจจัยต่าง ๆ อันมีผลช่วยให้เกิดอาชญากรรม และกำจัดหรือทำให้ลดน้อยลง ซึ่งปัจจัยทั้งหลายอันมีอิทธิพลในทางที่ไม่ดี หรือปรับปรุงแก้ไขปัจจัยเหล่านั้นให้บรรเทาผลร้ายลง ในขณะเดียว

¹ รณยุทธ ศรียิ่งยงค์, "เขาจะเป็นคนดีได้อย่างไร?" : หน้า 814.

² สุวิทย์ นิ่มน้อย, กฎหมายอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, ตอนที่ 1, หน้า 1-6.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15-16.

กันก็พยายามส่งเสริมสนับสนุนปัจจัยที่มีอิทธิพลในทางดีให้มากขึ้น เพื่ออำนาจฝ่ายสูงจะได้เข้าไปป้องกันชักขวางอิทธิพลที่ไม่ดีจะไถลคั่นอยดอยลงไป¹ เช่น การกำจัดแหล่งเสื่อมโทรม (เพราะพบว่าสถิติอาชญากรรมมีอยู่หนาแน่นในแหล่งชุมชนที่มีลักษณะเสื่อมโทรม) การส่งเสริมบำรุงการศึกษาให้มากขึ้น ฯลฯ ทั้งนี้การใช้มาตรการป้องกันจะต้องกระทำก่อนที่พฤติกรรมในทางอาชญากรรม หรือการกระทำสิ่งที่ไม่ดีหรือฝ่าฝืนต่อกฎหมายจะเกิดขึ้น ก่อนที่การชักแย้งหรือฝ่าฝืนนั้น กลายเป็นส่วนประกอบแห่งบุคคลลึกลับ ซึ่งจะสายเกินไปที่จะป้องกัน

ดังนั้น การลงโทษซึ่งผลของคำพิพากษาลงโทษจำคุกต่อผู้พ้นโทษ จึงชั้กับหลักการป้องกันอาชญากรรม เพราะอาจถือเป็นสาเหตุหรือปัจจัยหนึ่งของการประกอบอาชญากรรมครั้งต่อ ๆ ไป เนื่องจากมีส่วนทำให้ผู้พ้นโทษเกิดความลำบากในค่านิยมเศรษฐกิจความเป็นอยู่ และเกิดความรู้สึกถูกบีบคั้นจิตใจและอารมณ์ ซึ่งเป็นภาวะที่เหมาะสมแก่การก่ออาชญากรรมได้ง่าย

2. หลักการทางทัณฑวิทยา

หลักการทางทัณฑวิทยา มุ่งหมายที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดและแก้ไขผู้กระทำผิดต่อกฎหมายให้กลับคนเป็นคนที่มีประโยชน์ต่อสังคม โดยใช้วิธีการที่เป็นการลงโทษ (punitive) และไม่ใช่เป็นการลงโทษ (non-punitive)² การลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดในปัจจุบันซึ่งมีจุดมุ่งหมายในทางเสริมสร้างบุคคลลึกลับ เพิ่มความสามารถ โดยการฝึกฝนอาชีพแก่ผู้ต้องโทษ ตลอดจนพยายามเพิ่มโอกาสแก่ผู้กระทำผิดในการกลับเข้าใช้ชีวิตรในสังคมอย่างปกติสุขไม่หันกลับไปกระทำความผิดอีก ทำให้วิธีการต่าง ๆ เพื่อการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษถูกนำมาใช้ในกระบวนการลงโทษเพื่อการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดด้วย โดยพยายามช่วยขจัดปัญหาในการกลับเข้าสู่สังคมหลังจากผู้กระทำผิดพ้นโทษแล้ว เป็นการช่วยประคับประคองให้ผู้พ้นโทษดำรงชีวิตรในสังคมอย่างพลเมืองที่ได้อย่างขึ้น ฉะนั้น เมื่อผลของคำพิพากษาลงโทษจำคุกต่อผู้พ้นโทษ เป็นปัญหาชักขวางการดำรงชีวิตรอย่างพลเมืองดีของผู้พ้นโทษ จึงสมควรที่จะกำจัดผลร้ายของคำพิพากษาลงโทษจำคุกทิ้งกล่าวให้หมดสิ้นไป

¹ พล.ต.ท. ชาย เสวิกุล , อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา, หน้า 152 - 155.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 171.

3. หลักความเป็นธรรม

"ธรรม" หมายถึง ความชอบความถูกต้อง¹ กล่าวคือเป็นความถูกต้องชอบธรรม หากผู้กระทำผิดที่ได้รับการลงโทษทดแทนความผิดของเขาแล้วจะได้รับการปลดเปลื้องจากความทุกข์ ความลำบากของโทษทั้งปวง ดังนั้น การคงไว้ซึ่งตราบาป หรือรอยมสทินแห่งโทษอันเป็นสิ่งกักกันทางจิตใจของผู้พ้นโทษ จึงไม่เป็นการปลดเปลื้องความทุกข์ของโทษอย่างแท้จริง

จากผลกระทบของคำพิพากษาลงโทษจำคุก ตามที่ไต่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าผลเสียของการลงโทษจำคุกมีอยู่มากมาย และยังไม่อาจยืนยันได้แน่ว่ามาตรการปรับปรุงแก้ไขที่นักโทษจะได้รับระหว่างรับโทษจำคุกซึ่ง เป็นผลในค่าน้ำใจที่ผู้ต้องโทษได้รับนั้น จะมีน้ำหนักหรือสัดส่วนอันเพียงพอที่จะแก้ไขให้ผู้นั้น เป็นพลเมืองดี เมื่อเทียบกับผลเสียที่ผู้นั้น ได้รับมาแล้วในขณะต้องโทษและจะได้รับการต่อไปหลังจากพ้นโทษ

ดังนั้น เพื่อความมั่นใจหรือเพื่อเป็นหลักประกันว่า ผู้พ้นโทษจำคุกมาแล้วควรจะเป็นพลเมืองดีขึ้นมากว่าเดิมที่เขาจะได้รับการลงโทษ รัฐก็ควรจะได้พยายามหามาตรการอื่น ๆ เพื่อช่วยเสริมมาตรการปรับปรุงแก้ไขที่ได้ใช้แล้วในขณะลงโทษ และมาตรการที่ได้รับการกล่าวถึงเสมอ ได้แก่ การช่วยเหลือหลังพ้นโทษหรือการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ (after care) ซึ่งมีเป้าหมายหลักที่จะปรับปรุงและพัฒนาผู้พ้นโทษใน 2 ประการด้วยกันคือ ปรับปรุงสภาพภายนอกของผู้พ้นโทษ ได้แก่ การฝึกฝนอาชีพ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในเรื่องทุน เพื่อให้ผู้พ้นโทษมีความสามารถในการที่จะประกอบอาชีพและสร้างฐานะที่มั่นคงต่อไปและ เป็นพลเมืองที่มีประโยชน์ของประเทศ (productive citizen) และอีกประการหนึ่ง ก็คือ การปรับปรุงสภาพภายในของผู้พ้นโทษ ได้แก่ การอบรมศีลธรรมจรรยา สั่งสอนอบรมให้เป็นผู้มีความสำนึกที่ดีคือสังคม มีความรับผิดชอบ และความเสียสละให้แก่สังคมจรรักษ์ภักดีต่อบ้านเมือง ซึ่งถ้าหากบุคคลใดได้รับการปรับปรุงให้เป็นผู้มีคุณสมบัติในทั้ง 2 ประการนี้แล้ว ผู้นั้นก็จะเป็นพลเมืองที่มีคุณค่า (value people) ของประเทศชาติ มูลเหตุที่จะทำให้เขาก่ออาชญากรรมอีกอันเนื่องจากตัวเขาเองก็หมดไป เขาจะ

¹ราชบัณฑิตยสถาน, "ธรรม", พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2519), หน้า 480.

กระทำผิดอีกหรือไม่ก็ยอมรับกับสภา เหตุภายนอก คือจากสังคมเท่านั้น¹

เป้าหมายในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาผู้กระทำผิด ก็เป็นที่ยอมรับและได้ใช้อยู่แล้วในการปรับปรุงแก้ไขในระหว่างลงโทษ เช่น เคียวกัน ถ้าหากเราจะพิจารณาเป้าหมายทั้งสองอย่างนี้ให้เป็น เป้าหมายระยะยาว เชื่อมโยงกัน โดยนำมาใช้ทั้งในระหว่างการต้องโทษและภายหลังการพ้นโทษแล้วก็จะ เป็นการ เพิ่มผลในคดีที่รัฐให้แก่อุ้งต้องโทษมากยิ่งขึ้น เพื่อให้มีน้ำหนักเพียงพอที่จะลดล้างผลเสียที่ผู้ต้องโทษ ได้รับจากการต้องคำพิพากษาลงโทษจำคุก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการลงโทษจำคุกระยะสั้น ซึ่งการใช้มาตรการปรับปรุงแก้ไขไม่คอยไคณหนัก และผู้ต้องโทษก็จะได้รับผลเสียจากการจำคุกอยู่น้อย ดังนั้นมาตรการหลังพ้นโทษจึงมีความสำคัญในการที่จะให้ผู้พ้นโทษ กลับกลายเป็นพลเมืองดี

ในการให้ความช่วยเหลือหลังพ้นโทษนั้น การลดล้างคำพิพากษาก็เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมมาตรการช่วยเหลืออื่นๆ ให้ได้ผล ทั้งในค่านมาตรการช่วยเหลือผู้พ้นโทษ ในด้านจิตใจและในค่านความสามารถปรับตัว เข้ากับสังคม กล่าวคือ การลดล้างคำพิพากษาจะทำให้ผู้พ้นโทษ เกิดความรู้สึกว่า เขาได้รับความปรานีจากสังคมอย่างแท้จริง สังคมไม่ไค้ประนามว่า เขา เป็นผู้ผิด ชนคิตหลังอีกต่อไป จะทำให้เขา เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ต้องหลบหรือปลีกตัวจากสังคม ความเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม (anti-society) ก็จะลดน้อยลง เป็นลำดับ ความเคียดแค้นพยายามต่อสังคมที่เขา คิดว่าไม่ควรถูกลงโทษ หรือไม่ควรถูกลงโทษหนักเท่าที่เขาได้รับ ก็จะค่อย ๆ คลายไปจากจิตใจและอาจจะเกิดความสำนึกผิดแล้วกลับมีทัศนคติที่ค้ต่อสังคมมากขึ้น และในค่านของความสามารถในแง่ทรัพยากรของชาติ เมื่อเขาได้รับการลดล้างคำพิพากษาลงโทษจำคุก การถูกค้สิทธิค่าง ๆ อันเนื่องจากการต้องโทษจำคุกก็จะสิ้นไป ผู้พ้นโทษก็จะไค้มีโอกาศเท่าเทียมกับบุคคลโดยทั่วไป นั่นก็หมายความว่าสังคมไค้รับประโยชน์จากความรู้ความสามารถของผู้พ้นโทษ เช่น เคียวกับที่สังคมไค้รับจากพลเมืองดีโดยทั่วไป การจาค้สิทธิของผู้นพ้นโทษในบางประการถ้ามองอีกแง่หนึ่งก็เท่ากับเป็นการ

¹บุรชา วัชนะชีวะกุล, "เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายอาญา เปรียบเทียบ",

คคสิทธิของรัฐในการที่จะใช้บุคคลนั้นให้เป็นประโยชน์ของรัฐ เช่น เกี่ยวกันด้วย ทางที่ดีแล้ว เมื่อรัฐได้ลงทุนปรับปรุงแก้ไขผู้ต้องโทษคนใด รัฐก็ควรจะใช้ประโยชน์บุคคลนั้นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

จริงอยู่การคงไว้ซึ่งผลของคำพิพากษาลงโทษจำคุกนั้นจะมีผลดีในบางประการ เช่นในแง่ของการข่มขู่ให้บุคคลทั้งผู้ถูกลงโทษเอง และบุคคลอื่น เกิดความเกรงกลัวต่อโทษ จะได้มีผู้สมัครใจกระทำความผิดน้อยลง แต่การข่มขู่ของรัฐในทางอาญาก็มีอยู่หลายขั้นตอนแล้ว นับตั้งแต่ขั้นตอนที่ได้มีบัญญัติกฎหมายอาญาและกำหนดโทษไว้ล่วงหน้าการจับกุมและสอบสวน การถูกขังระหว่างสอบสวนการพิจารณา และการถูกลงโทษเมื่อพิสูจน์ได้ว่าได้กระทำความผิดจริง ทุกขั้นตอนที่กล่าวมานี้ก็น่าจะเป็นมาตรการข่มขู่ที่เพียงพอ ทั้ง เมื่อกำหนดการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ไม่ได้มีแต่เฉพาะมาตรการข่มขู่แต่ประการเดียว เรายังมุ่งไปที่มาตรการในทางปรับปรุงแก้ไขเป็นเป้าหมายที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งด้วยใน เมื่อการลดค่าพิพากษาอาจจะทำให้มาตรการข่มขู่ของรัฐลดลงบ้างบางส่วน แต่จะมีผลในทางส่งเสริมมาตรการทางการปรับปรุงแก้ไขเป็นอย่างมาก รัฐควรจะยอมเสียประโยชน์ส่วนน้อยในการลดมาตรการข่มขู่เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ส่วนใหญ่ที่จะได้รับจากการลดค่าพิพากษา

ข้ออีกข้อหนึ่งของการคงไว้ซึ่งผลของคำพิพากษาลงโทษจำคุก เพื่อใช้เป็นเงื่อนไขในการห้ามผู้ต้องโทษใช้สิทธิบางประการ อันเป็นมาตรการป้องกันภัยอันจะเกิดต่อสังคมไว้ล่วงหน้า เช่น ตัดโอกาสในการประกอบอาชีพบางอย่าง หรือ การทำประโยชน์แก่สังคมบางประการ เพราะรัฐยังไม่แน่ใจว่าผู้พ้นโทษ เป็นผู้มีความประพฤติดี และจะไม่เป็นภัยต่อสังคมต่อไป แนวความคิดของรัฐในเรื่องนี้มีพื้นฐานมาจากการระแวงหรือการคาดคะเนล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ในอนาคตที่ยังไม่แน่นอนว่าผู้พ้นโทษจะกระทำผิดอีก¹ และเป็นการคาดคะเนที่มองเฉพาะในเหตุของตัวผู้พ้นโทษ แต่เพียงด้านเดียว รัฐควรจะต้องรับความจริงว่า การที่ผู้พ้นโทษได้กลับมาก่อทำความผิดอีกนั้น ไม่ใช่เพราะสาเหตุจากตัวผู้พ้นโทษเพียงด้านเดียว สาเหตุอื่นนอกตัวผู้กระทำผิด คือ สาเหตุทางสังคมก็มีส่วนทำให้ผู้พ้นโทษกลับมาก่อทำความผิดอีกได้เช่นกัน

¹ มูธา วัชนะชีวะกุล, "เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายอาญาเปรียบเทียบ"

อนึ่งถ้าหากรัฐจะมองว่าสาเหตุในการกระทำผิดอีกของผู้นโทษ เกิดจากสาเหตุของตัวผู้นโทษเอง ก็ย่อมเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่ามาตรการในการปรับปรุงแก้ไขที่รัฐได้ใช้กับบุคคลนั้นล้มเหลว คือไม่สามารถที่จะปรับปรุงแก้ไขให้เขาเป็นคนดีได้ รัฐก็ควรจะยอมรับ เป็นข้อบกพร่องของรัฐอย่างหนึ่งด้วย และรัฐก็ไม่ควร เอาข้อบกพร่องของรัฐมา เป็นข้อปฏิเสธที่จะไม่ลงล้าง รอยมลทินให้แก่ผู้นโทษโดยสิ้นเชิง ยิ่งกว่านั้นยังไม่มีใครสามารถศึกษาให้โทษยุติที่แน่ชัดว่า ผู้นโทษกลับมากกระทำผิดอีก เพราะเหตุส่วนตัวกอนถูกลงโทษ หรือจากเหตุที่เขาได้รับจากในคุก ระหว่างรับโทษนั่นเอง และถ้าหากเราแหวงว่าสาเหตุส่วนตัวของผู้นโทษจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เขากลับมากกระทำผิดอีกแล้ว เราก็ควรที่จะเพ่งเล็งแก้ปัญหาส่วนตัวของเขา เหล่านี้ให้สิ้นไปโดยเร็วและโดยเด็ดขาดเท่าที่จะกระทำได้ แต่ถ้าหากรัฐเห็นว่า สาเหตุที่ทำให้ผู้นโทษมากกระทำผิดอีกมาจากมูลเหตุทางสังคมนอกเหนืออำนาจบังคับของผู้นโทษแล้ว รัฐก็ต้องยอมรับว่ามูลเหตุทางสังคมนั้นอาจจะทำให้บุคคลอื่น ๆ กระทำความผิดขึ้นมาใหม่ได้ เช่นเดียวกัน ไม่จำกัดเฉพาะว่าผู้นโทษเท่านั้นที่จะกระทำผิดขึ้นอีกได้ ดังนั้น เหตุผลที่รัฐต้องการให้คำพิพากษาลงโทษจากคุณยังมีอยู่ต่อไป แม้ว่าผู้กระทำความผิดจะไต่พ้นจากการลงโทษจากคุณมาแล้ว โดยมีสมมุติฐานในการคาดคะเนเรื่องของอนาคตว่า ผู้นั้นจะกระทำความผิดอีกนั้น จึงเป็นเหตุผลที่น่าจะเปลี่ยนแปลงได้และสามารถจะแก้ไขได้โดยวิธีอื่นที่ตรงกับปัญหาอย่างแท้จริง กล่าวคือ ถ้าหากรัฐได้ใช้มาตรการปรับปรุงแก้ไขที่ดีพอและมีประสิทธิภาพ ก็จะไม่มีส่วนส่วนตัวที่จะกระทำผิดอีก และถ้าหากรัฐสามารถจัดสังคมภายนอกให้ดีกว่าก็จะมีสาเหตุอื่นใดที่จะเป็นเหตุให้ผู้นโทษกลับมากกระทำผิดอีก การลงโทษจึงคำพิพากษาลงโทษจากคุณจึงไม่มาจะถือเป็นหลักการในการที่จะป้องกันอาชญากรรม และโดยเฉพาะนโยบายป้องกันอาชญากรรมโดยวิธีการคาดคะเนล่วงหน้านั้น เป็นการเพิ่มภาระแก่ผู้นโทษผู้มีเจตนาดีและสุจริตใจ เพียงเพื่อที่จะป้องกันบุคคลเพียงบางคนที่ถูกรัฐแหวงไม่ให้กระทำผิดอีกเท่านั้น ซึ่งเป็นนโยบายที่หนักไปในทางปฏิเสธสิทธิพื้นฐานของประชาชน

บุรชา วัฒนะธีระกุล, "เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายอาญา เปรียบเทียบ"

นอกจากนั้น แม้จะไม่สามารถปฏิเสธความจำเป็นในการที่จะให้คงไว้ซึ่งคำพิพากษาลงโทษจำคุกโดยเหตุผลในด้านการข่มขู่ หรือเพื่อป้องกันการกระทำความผิดอีกครั้งที่กล่าวมาข้างต้นก็ตาม แต่การที่จะให้คำพิพากษาลงโทษจำคุกยังคงอยู่เป็นมลทินคดีตัวผู้พันโทษไปจนตาย ก็อาจจะเป็นการให้ร้ายแก่ผู้พันโทษเกิน ไปกว่าที่จำเป็น เพราะถ้าหากจะให้คำพิพากษาลงโทษจำคุกคงมีอยู่เพื่อจุดประสงค์ดังกล่าวแล้ว การที่ให้คำพิพากษาลงโทษจำคุกมีผลอยู่เพียงระยะหนึ่งที่เหมาะสมก็จะเป็นการ เบี่ยงพ้อในแง่ของการข่มขู่และในแง่ของความเชื่อมั่นว่าผู้นั้นจะไม่กระทำความผิดอีกถ้าหากรัฐได้จัดทำมาตรการติดตาม (follow up) ที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นมาตรการการ สบล้างคำพิพากษาจึงมีประโยชน์ที่จะนำมาใช้ควบคู่การกำหนด เงื่อนไขและวิธีการใช้มาตรการนี้ให้เหมาะสม.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย